

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально–науковий інститут міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
**«Україна як держава-кандидат на вступ до ЄС: стан і перспективи
інтеграції»**

Виконала студентка 2 курсу, групи ММв-2
спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії,
освітньо-професійна програма «Міжнародні
відносини»

Христик Мар'яна Олександрівна

Керівник – доктор політичних наук,
професор кафедри міжнародних відносин
Сидорук Тетяна Віталіївна

Рецензент – _____

Робота допущена до захисту
протокол № ____ засідання кафедри
міжнародних відносин від
_____ 20 ____ року

Завідувач кафедри міжнародних відносин:
_____ Сидорук Тетяна Віталіївна

м. Острог – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
4 РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ, ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ І СТАН НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ.....	
10 1.1. Концептуалізація європейської інтеграції. Теоретичні моделі та їх застосування до України	
10 1.2. Історичні етапи формування євроінтеграційного курсу України (1991-2025)	
13 1.3. Стан та перспективи дослідження євроінтеграції України	
21 Висновки до розділу 1	
24 РОЗДІЛ 2. УКРАЇНА ЯК ДЕРЖАВА-КАНДИДАТ НА ВСТУП ДО ЄС	
26 2.1. Чинники і передумови отримання статусу держави-кандидата.....	
26 2.2. Передвступні переговори між Україною та ЄС.....	
28 2.3. Процес адаптації законодавства України до норм ЄС.....	
31 Висновки до розділу 2	
33 РОЗДІЛ 3. ПРОГРЕС І ОЦІНКА ДОСЯГНЕНЬ УКРАЇНИ ЩОДО ПОЛІТИЧНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ВИМОГ ЄС.....	
34 3.1 Виконання Україною політичних та економічних критеріїв членства до кінця 2023 року	
34 3.2 Виконання Україною політичних та економічних критеріїв членства у 2024 році.....	
38 3.3 Виконання Україною політичних та економічних критеріїв членства у 2025 році. Порівняння з попередніми роками.....	
42 Висновки до розділу 3	
46 РОЗДІЛ 4. ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ І ВНУТРІШНІХ ЧИННИКІВ НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ	
48 4.1. Вплив повномасштабної війни Росії проти України на євроінтеграцію.....	
48 4.2.	

Міжнародна підтримка України в євроінтеграційному процесі	53
4.3. Внутрішні виклики і переваги на шляху європейської інтеграції	56
	3
Висновки до Розділу 4	
61 РОЗДІЛ 5. ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	
63 5.1 Переваги та можливі ризики вступу України до ЄС.....	
63 5.2. Прогноз розвитку інтеграційного процесу в умовах сучасних викликів та рекомендації щодо його оптимізації	
67 Висновки до розділу 5	69
ВИСНОВКИ.....	
71 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	
76	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Ця тема є надзвичайно актуальною та важливою, оскільки перебуває в епіцентрі як великої теоретичної дискусії, так і критичних рішень реальної політики сьогодення. По-перше, європейська інтеграція набула екзистенційного значення для України. Зміни до Конституції 2019 року закріпили незворотність стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства в Європейському Союзі.¹ Це рішення розглядається не просто як зовнішньополітичний вибір, а як єдиний можливий варіант для збереження європейської ідентичності, забезпечення благополуччя та демократичного майбутнього. Таким чином, дослідження цього курсу має високу

політико-правову значущість.

По-друге, повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, що почалося 24 лютого 2022 року, справило значний вплив на процес євроінтеграції. Війна, з одного боку, прискорила політичне рішення ЄС про надання Україні статусу кандидата у 2022 році, зробивши інтеграцію питанням безпеки та геополітики. З іншого боку, вона поставила перед країною безпрецедентні виклики щодо здатності інституцій проводити масштабні реформи в умовах мобілізації та руйнувань. Це змушує науковців переосмислювати класичні теорії інтеграції, як-от неофункціоналізм та інтерговернменталізм, і шукати нові моделі для пояснення унікального українського кейсу.

По-третє, актуальність дослідження посилюється критичною взаємозалежністю між інституційною спроможністю держави та необхідністю глибоких соціально-економічних трансформацій. На відміну від політичного акту надання кандидатства, успіх переговорного процесу прямо залежить від реальної ефективності української інституційної архітектури. Саме ця спроможність є передумовою для дієвої імплементації тисяч норм *acquis communautaire*. Це, в свою чергу, є ключем до управління структурною перебудовою економіки, зокрема

¹Закон від 07.02.2019 № 2680-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19> (дата звернення: 20.06.2025)

аграрного та промислового секторів, які зіткнуться з безпрецедентними конкурентними та регуляторними вимогами Єдиного ринку. Отже, дослідження цієї теми має не лише академічний інтерес, а й відіграє важливу роль у формуванні державної політики та міжнародного діалогу.

Аналіз стану наукової розробки проблеми. Аналізу та вивченню євроінтеграційного курсу України присвячено значний масив робіт, особливо у сфері правового та економічного аналізу Угоди про асоціацію. Цінними є праці таких науковців, як О.А. Близняк, О.В. Волошина, О.М. Гончаренко, І. С. Грицяк, Т.В. Комарова, В.В. Копійка, В.І. Муравйов, О.І. Головка-Гавришева, С.Ю. Савін, Т.В. Сидорук, О.І. Рогач, Ю.О. Полунєєв, О.В. Посельський, Т.І. Шинкаренко, О.І.

Шнирков, які досліджували Європейську інтеграцію, Східне партнерство ЄС, інституційні основи, етапи періодизації, економічні аспекти зближення, питань безпеки, зовнішньої політики ЄС тощо. Проте, як зазначають науковці, концептуалізація євроінтеграційних процесів часто має “наздоганяючий характер”, не встигаючи за динамічними практичними змінами. Війна та отримання статусу кандидата створили якісно нові дослідницькі пріоритети, які ще не знайшли достатнього відображення в літературі. Це зумовлює необхідність подальших наукових досліджень, зосереджених на новій реальності статусу кандидата.

Метою дослідження є аналіз поточного стану європейської інтеграції України як держави-кандидата на вступ до Європейського Союзу, а також визначення реалістичних перспектив та ключових викликів на шляху до об’єднаної Європи. Особлива увага приділяється оцінці виконання Україною зобов’язань, необхідних для початку переговорів про членство.

Дослідження поставленої мети передбачає вирішення таких **дослідницьких завдань**:

- систематизувати основні теоретичні концепції та моделі європейської інтеграції (федералізм, неофункціоналізм, інтерговернаменталізм) та визначити їхню релевантність для України;
- проаналізувати історію та ключові етапи розвитку відносин між Україною та ЄС;
- оцінити ступінь наукової розробленості теми, спираючись на фундаментальні монографічні дослідження та наукові публікації провідних вчених
- проаналізувати аналітичні матеріали та звіти українських і міжнародних експертних центрів щодо відповідності національного законодавства стандартам ЄС;
 - дослідити рівень виконання конституційних приписів у сфері євроінтеграції та виявити ключові проблеми їх практичної реалізації;
 - дослідити ключові реформи, які вже були впроваджені в рамках

євроінтеграційного процесу, зокрема у сфері боротьби з корупцією, правосуддя та верховенства права;

- виявити основні виклики та перешкоди на шляху до подальшої інтеграції, включаючи зовнішні (війна з Росією, міжнародна політика) та внутрішні (інституційна спроможність, економічне відновлення);
- визначити потенційні переваги для України та ЄС від інтеграції, а також оцінити перспективи вступу, враховуючи сучасні геополітичні умови;
- сформулювати рекомендації для подальшого просування євроінтеграційних процесів.

Об'єктом дослідження є європейська інтеграція України. **Предметом роботи** є стан та перспективи інтеграції України як держави-кандидата на вступ до ЄС.

Методологічна основа: при написанні роботи було використано загальнонаукові методи та спеціальні методи. Перш за все, було застосовано метод синтезу та аналізу та історичний метод, які дозволили проаналізувати еволюцію відносин між Україною та ЄС, починаючи від початку незалежності України. Це допомогло зрозуміти ключові історичні фактори, що вплинули на сучасний стан євроінтеграції. Наступним був порівняльний метод, що застосовувався для порівняння процесу інтеграції України з іншими країнами, які успішно пройшли шлях до вступу в ЄС. Це дало можливість оцінити ефективність реформ, що

7

впроваджуються в Україні, та виявити додаткові кроки, які необхідно зробити для відповідності Копенгагенським критеріям.

Метод системно-комплексного аналізу дозволив розглянути євроінтеграційний процес України як комплексну систему, що включає політичні, економічні, правові та соціальні аспекти. Завдяки цьому методу вийшло виявити взаємозв'язки між різними елементами (реформи, стандарти ЄС, внутрішня політика, війна) і оцінити їх вплив на загальний процес інтеграції.

Дослідження ґрунтується на використанні якісних методів аналізу. Збір

інформації здійснюється шляхом пошуку та систематизації текстових документів, які є у відкритому доступі на офіційних ресурсах, таких як вебсайти ЄС, органів влади України та дослідницьких установ. Для вивчення політичних та правових аспектів інтеграційного процесу застосовується метод аналізу документів.

Також прогностичний метод дозволив оцінити перспективи подальшої інтеграції України до ЄС на основі аналізу поточних тенденцій. Сукупність цих методів забезпечила комплексний аналіз стану та перспектив євроінтеграції України, а також допомогла виявити ключові проблеми та надати рекомендації для подальшого просування інтеграційного процесу.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період від 1994 року, коли було підписання Угоди про партнерство та співробітництво, до листопада 2025 року, з акцентом на період після 24 лютого 2022 року.

Географічні рамки дослідження охоплюють територію України та Європейського Союзу.

Джерельна база дослідження є достатньою для досягнення поставленої мети та вирішення дослідницьких завдань. *Першу* групу джерел складають нормативно-правові акти та офіційні документи України та Європейського Союзу, які регламентують процес інтеграції та є його правовою основою. Зокрема, до цієї групи належать: “Угода про асоціацію між Україною... та Європейським Союзом...”, Закон України “Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави...)”, Закон України “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” , Указ

8

Президента України “Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу” та ін.

Другу групу джерел становлять офіційні звіти, доповіді та комунікації інституцій ЄС, що містять оцінку прогресу України, рекомендації та фіксацію рішень, зокрема у виконанні економічних та інституційних реформ. Серед них ключовими є щорічні звіти ЄК 2023, 2024, 2025 років.

Третю групу джерел формують офіційні дані, звіти та прес-релізи урядових

інституцій України, міжнародних організацій та спеціалізованих агенцій, як KSE Institute і GAO, що містять статистичні дані про демографічні втрати та економічні збитки внаслідок війни. Зокрема, до цієї групи увійшли звіти KSE Institute “Росія заплатить” та про збитки інфраструктури, дані Мінсоцполітики і дані ООН про кількість загиблих тощо.

Четверту групу складають доповіді, аналітичні звіти та дослідження українських та закордонних аналітичних центрів, які аналізують економічні, демографічні та інституційні виклики на шляху до ЄС. Зокрема, це “Забезпечення незворотності Європейського та Євроатлантичного курсу України” (Центр Разумкова), “Трекер економіки України під час війни” (CES), а також англomовні аналітичні матеріали, до прикладу, “Is Ukraine Now Doomed?” (CSIS), “Outlier or not? The Ukrainian economy’s preparedness for EU accession” (WIIW) “The Benefits and Opportunities of Ukraine's EU Accession” (Tony Blair Institute) та ін.

П’яту групу джерел складають матеріали новинних інтернет-порталів “BBC News”, “The Telegraph”, “Time”, “Європейська правда”, “Радіо Свобода”, “Politico”.

Практичне значення роботи проявляється у двох напрямках. Для органів державної влади практична цінність роботи полягає у можливості використання отриманих даних для моніторингу виконання зобов’язань перед ЄС. Це дозволить підвищити ефективність адаптації національного законодавства та забезпечити якісну підготовку до переговорного процесу щодо вступу України до Європейського Союзу. А також у навчальній та науковій сферах, оскільки матеріали роботи, що містять аналіз різних теорій інтеграції та оцінку механізмів управління, можуть бути використані для написання посібників та викладання

9

профільних дисциплін у ЗВО. Отже, робота надає аналітичну базу як для політичних рішень, так і для освітнього процесу.

Практична апробація. Результати наукового дослідження були апробовані у науковій статті “Економічні і демографічні виклики на шляху європейської інтеграції України після повномасштабного вторгнення РФ”, що була опублікована в збірнику “Наукові записки студентів та аспірантів. Серія “Міжнародні

відносини” Національного університету “Острозька академія” 30 червня 2025 року. А також результати цього дослідження пройшли апробацію на Всеукраїнській науково практичній конференції “Стратегічні пріоритети європейської та світової політики: дипломатія, економіка, туризм”, що відбулася 24 квітня 2025 року в м. Харкові. За матеріалами конференції опубліковано тези доповіді на тему: “Виклики і перспективи економічної дипломатії України в умовах повномасштабного вторгнення РФ”.

Структура наукової роботи обумовлена поставленими метою і завданнями. Робота складається зі вступу, п’яти розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури. Основний зміст магістерської роботи становить 74 сторінки. Список використаних джерел включає 113 найменувань.

10

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ, ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ І СТАН НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

1.1. Концептуалізація європейської інтеграції. Теоретичні моделі та їх застосування до України

Європейська інтеграція (ЄІ) для України - це не лише напрям зовнішньої політики, а складний і довгий процес, який потребує глибокого філософського осмислення. Сьогодні для розвитку Європи важливо створити нову концепцію, що охоплює сучасну філософію Союзу і нову логіку його розвитку. Це особливо важливо для України, яка поєднує технічну роботу зі зближення законів та стандартів із гострою геополітичною потребою.

Сьогоднішні дослідження ЄІ спираються на кілька підходів - вони і конкурують, і доповнюють одне одного: це федералізм, неофункціоналізм і інтерговернаменталізм (міждержавність). Федералізм розглядає інтеграцію як цілеспрямований політичний проєкт, кінцевою точкою якого має стати створення єдиної федеративної держави - “Сполучених Штатів Європи”. Його ідеологами є Альтьєро Спінеллі та Ернесто Россі, які у своєму “Маніфесті Вентотене” 1941

року² закликали до розриву з суверенними національними державами як головним джерелом воєн. Федералізм є кінцевою точкою інтеграційного процесу і це найглибша форма інтеграції, вища за Поглиблену і всеохопну зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) (економіку) та міждержавну співпрацю (політику). Це модель, яка ідеально пояснює, чому членство в ЄС є таким цінним для України завдяки життєво необхідним колективним гарантіям, а й тому, що воно вимагає найболючіших поступок, зокрема, відмову від нейтралітету.

Неофункціоналізм - ця теорія стверджує, що інтеграція є радше поступовим, самодостатнім процесом, аніж кінцевою метою. Її засновник Ернст Б. Гаас у своїй

² SPINELLI, Altiero; ROSSI, Ernesto. The Ventotene Manifesto. Ventotene: The Altiero Spinelli Institute for Federalist Studies. p. 75-96.

праці “Об’єднання Європи” 1958 року³ доводив, що інтеграція, розпочавшись в одній, зазвичай технічній чи економічній, сфері, неминуче переливається в інші. Наприклад, створення спільного ринку вугілля та сталі, як це зробив Жан Монне, якого теж часто відносять до функціоналістів, з часом створює потребу у спільній транспортній, енергетичній, а згодом і соціальній політиці. За Гаасом та його послідовником Леоном Ліндбергом⁴, цей процес призводить до поступового зміщення лояльності політичних еліт та груп інтересів від національних урядів до нових наднаціональних інституцій, як Європейська Комісія.

З цього виходить, що неофункціоналізм пояснює інтеграцію ідеєю “переливу” (англ. Spillover) , коли економічне зближення призводить до ще більшої співпраці і на політичному рівні. Це порівнюють з ефектом доміно: коли ми домовляємося про щось маленьке (наприклад, про спільні митні стандарти), то для того, щоб це справді запрацювало, треба домовитися про щось більше (наприклад, про єдину митну політику чи електронний обмін даними). Для України такий підхід важливий, щоб зрозуміти, як працює ПВЗВТ, адже інтеграція тут вимагає адаптації законодавства у 28 сферах і запускає масштабні реформи.⁵

Інтерговернаменталізм - цей підхід, навпаки, наголошує, що головними та єдиними акторами інтеграції залишаються національні держави та їхні уряди. Класичний представник Стенлі Гоффманн стверджував, що логіка “переливу” працює лише в економіці та торгівлі, але завжди зупиняється, коли торкається питань національного суверенітету, безпеки та зовнішньої політики. Найвпливовішу сучасну версію теорії, а саме ліберальний інтерговернаменталізм, розробив Ендрю Моравчик. У своїй фундаментальній праці “Вибір на користь Європи” 1998⁶ року він доводить, що ЄС є лише інструментом в руках найпотужніших держав-членів, зокрема, було вказано Францію та Німеччину. Вони делегують повноваження наднаціональним органам лише тоді, коли це

³ Haas, Ernst B. The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces, 1950-1957. Stanford UP, 1958. ⁴ Lindberg, Leon N. The Political Dynamics of European Economic Integration. Stanford UP, 1963. ⁵ Угода про асоціацію. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/agreement/overview/> (дата звернення: 06.07.2025) ⁶ Moravcsik, Andrew. The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht. Cornell University Press, 1998

відповідає їхнім чітко прорахованим національним, передусім економічним, інтересам, і жорстко контролюють процес через такі інституції, як Європейська Рада.

Інтерговернаменталізм, навпаки, розглядає інтеграцію як співпрацю незалежних країн, які діють у власних інтересах. що інтеграція часто служить цілям миру і стабільності, особливо у питаннях безпеки, щоб уникнути війни та забезпечити стабільність “спільноти безпеки” (англ. “security community”). Країни співпрацюють лише там, де це вигідно їм, і готові віддати лише мінімум суверенітету. Економічна інтеграція (ПВЗВТ) працює на рівні стандартів за неофункціоналізмом, але вирішення питань війни та миру (безпека, зброя, санкції) – це чиста міждержавна політика, тобто інтерговернаменталізм. Тому механізми інтерговернменталізму пояснюють, чому співпраця у сфері Спільної політики безпеки та оборони (СПБО) залежить від політичної волі країн ЄС, а не від кількості імplementованих нами директив.

Відносини України з ЄС - це особливий випадок, де жодна теорія не

пояснює все повністю. Для України інтеграція - це не лише торгівля, а це питання виживання. З одного боку, Угода про асоціацію - класичний інструмент неофункціоналізму, адже передбачає технічне зближення. З іншого боку, рішення про закріплення євроінтеграції у Конституції чи надання статусу кандидата під час масштабної війни - це міжурядові дії, продиктовані не лише технічними аспектами, а й нагальною потребою у безпеці та захисті демократії.

Тому для аналізу відносин України та ЄС потрібен змішаний підхід: неофункціоналізм пояснює, як ми адаптуємо закони, інтерговернменталізм пояснює, як ми здобуваємо військову і політичну підтримку та чому ці рішення залежать від інтересів Франції, Німеччини, Польщі тощо, а не лише від бюрократії у Брюсселі. Інтеграція України - це фактично перехід від інтерговернменталізму (політична воля дати статус кандидата) через неофункціоналізм (реформи ПВЗВТ) до кінцевого федералізму (повне членство з усіма його фінансовими та безпековими гарантіями).

13

1.2. Історичні етапи формування євроінтеграційного курсу України (1991-2025)

Для обґрунтування періодизації євроінтеграційного курсу України варто посилалися на праці вітчизняних науковців, які задали теоретичні рамки аналізу. Праця В.В. Копійки та Т.І. Шинкаренка “Європейський Союз: заснування і етапи становлення” 2001 року є фундаментальною для розуміння еволюції самого ЄС.⁷ Щодо українського шляху, О.В. Посельський⁸ пропонував прогностичний підхід до 2014 р., поділяючи етапи за очікуваними політичними цілями, наприклад, “країна кандидат”. О.В. Шнирков у монографії 2006 р. зі співавторами В.В.Копійкою В.І. Муравйовим, фокусується на трансформації економічних механізмів (від УПС до ПВЗВТ), що є ключовим для економічного обґрунтування.⁹ Натомість, роботи І. С. Грицяка¹⁰¹¹ зосереджені на правових та інституційних аспектах, допомагаючи розмежувати етапи за юридичною силою документів, наприклад, якісно відрізнити Угоду про асоціацію від УПС.

Перший етап (1991–1998) почався з моменту незалежності у 1991 році. Цей

період характеризувався не лише ейфорією суверенітету, але й глибокою економічною кризою та гіперінфляцією, що змушувало Київ шукати прагматичних рішень, а не лише ідеологічних. Тому зовнішня політика України не була однозначною, адже були явні “гойдалки” між прозахідним і проросійським вектором, а це ускладнювало послідовну реалізацію стратегії. Ця політика, що офіційно отримала назву “багатовекторності”, особливо активно впроваджувана за президентства Леоніда Кучми з 1994 р., була вимушеним балансуванням. З одного боку, Україна залишалася критично залежною від російських енергоносіїв та

⁷ Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення. Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 448 с.

⁸ Посельський, О. В. Прогнозний підхід до періодизації інтеграційного процесу Україна–ЄС. Вісник економічних наук. 2013. Вип. 45. С. 150-165.

⁹ Шнирков, О. І. Україна - Європейський Союз: економіка, політика, право / О. І. Шнирков, В. В. Копійка, В. І. Муравйов. К. : Київський університет, 2006. 268 с.

¹⁰ Грицяк, І. С. Право Європейського Союзу та правова система України (проблеми гармонізації) : монографія. Київ : К.І.С., 2004. 320 с.

¹¹ Грицяк, І. С. Імплементация права Європейського Союзу в Україні: проблеми та перспективи. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2017. Вип. 138. С. 125-130.

економічних зв'язків з країнами СНД. З іншого - Київ намагався збудувати відносини із Заходом.

Ключовим питанням, яке домінувало у відносинах з обома сторонами, була доля ядерного арсеналу. Саме приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) та відмова від ядерного статусу в обмін на гарантії Будапештського меморандуму 1994 року відкрили шлях до поглиблення діалогу зі США та Європою. Тому європейський напрямок, попри його значущість, позиціонувався лише як один із пріоритетів.

Паралельно у 1994 році Україна приєдналася до програми НАТО “Партнерство заради миру”, а в 1997 році підписала Хартію про особливе партнерство з НАТО. Важливо зазначити, що Україна була першою країною СНД, що приєдналася до Програми “Партнерство заради миру”. НАТО надавало допомогу Україні в реформуванні сектору безпеки та оборони. Ця співпраця НАТО Україною була зосереджена на трьох напрямках: допомога у знищенні

надлишкових боєприпасів і мін, нейтралізація небезпечних ядерних об'єктів часів СРСР та підтримка соціальної адаптації колишніх військових через перепідготовку. Також були проведені спільні навчання з реагування на надзвичайні ситуації. Паралельно українські військові літаки та кораблі брали активну участь в операціях НАТО в Афганістані, на Балканах та в Середземномор'ї.¹²

Інституційним завершенням цього періоду стало підписання Угоди про партнерство та співробітництво у 1994 році, яка була ратифікована 1998 році. Цей документ визначив первинну правову базу двосторонніх відносин та окреслив сфери широкої співпраці, проте не містив положень щодо надання Україні перспективи членства чи створення повноцінної зони вільної торгівлі, а це свідчило про переважно декларативний характер інтеграційних намірів на той час. Оскільки на той час ані Україна не була готова до реальної інтеграції через економічну слабкість і політичну невизначеність, ані ЄС не був готовий розглядати такий сценарій, сприймаючи Київ переважно через призму його відносин із Москвою.

¹² Стенограма пленарного засідання. Засідання сорок восьме, 03.07.2017. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/6554.html> (дата звернення: 01.11.2025).

Другий етап (1998–2004) - це період, який почався з моменту набуття чинності Угодою про партнерство і співробітництво (УПС) до подій Помаранчевої революції і який характеризується стратегічним визначенням та поступовим домінуванням європейського вектора у зовнішній політиці України. У цей час європейська інтеграція набула статусу офіційної стратегічної мети держави. Це було формалізовано Указом Президента Кучми “Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу” у 1998 році.¹³ Цей документ започаткував інституційне оформлення діалогу, оскільки почали діяти спільні органи, а саме Рада з питань співробітництва та Комітет з питань співробітництва, а Україна зобов’язалася наближувати своє законодавство до європейських норм.

Важливим кроком стало ухвалення у березні 2004 році Закону України “Про

Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”.¹⁴ Це був перший серйозний крок до широкого узгодження українських законів із законодавством ЄС - знак довгострокових намірів, незалежно від політичної ситуації.

Події наприкінці 2004 року кардинально змінили динаміку відносин. Помаранчева революція, що спалахнула як масовий протест проти фальсифікації президентських виборів, продемонструвала Заходу несподіваний рівень розвитку громадянського суспільства та відданості українців демократичним цінностям. Ці події призвели до повторного відкриття України Європою. Якщо раніше ЄС розглядав Україну крізь призму її відносин з Росією та внутрішніх проблем, то тепер Брюссель був змушений реагувати на прагнення мільйонів людей. Євросоюз, зокрема через активне посередництво високого представника Хав'єра Солани, відіграв ключову роль у мирному врегулюванні політичної кризи.¹⁵ Перемога Віктора Ющенка, який оголосив про відмову від “багатовекторності” на користь чіткого прозахідного курсу, змусила ЄС переглянути обмежені рамки ЄПС.

¹³ Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text> (дата звернення: 01.11.2025)

¹⁴ Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення: 02.11.2025)

¹⁵ Шуміленко А. Політика ЄС щодо України після "помаранчевої революції" // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2010. Вип. 27. С. 35–41.

Незважаючи на ці амбіції, позиція ЄС залишалася обережною, Незважаючи на ці амбіції, позиція ЄС залишалася вкрай обережною. На це впливало кілька чинників. По-перше, всередині ЄС панувала “втома від розширення” на тлі підготовки до прийняття десяти нових членів у 2004 році. По-друге, репутація України на Заході була суттєво підірвана через “Касетний скандал” у 2000 р. та звинувачення у згортанні демократії. Тому, коли у 2004 році ЄС оновив свою політику щодо сусідів, Україні було запропоновано не перспективу членства, а Європейську політику сусідства (ЄПС).¹⁶ Впровадження ЄПС засвідчило, що Брюссель розглядав Україну переважно як стратегічного сусіда, а не як

потенційного кандидата на вступ, що окреслювало певні обмеження у двосторонньому співробітництві на той момент.

Третій етап (2005–2013) - це період, що охоплює час від Помаранчевої революції до початку Революції Гідності, був позначений якісною інтенсифікацією двосторонніх відносин та перетворенням європейської інтеграції на ключове внутрішньополітичне питання України. У 2005 році, після зміни політичного ландшафту, курс на набуття повноправного членства в ЄС був остаточно закріплений як державний пріоритет. Хоча перспектива членства все ще не пропонувалася, вже на початку 2005 року було узгоджено значно амбітніший План дій “Україна-ЄС”¹⁶, що стало прямою відповіддю на нову політичну реальність. Цей документ не лише визнавав європейські прагнення Києва, але й містив конкретні кроки, які зрештою дозволили Україні отримати статус країни з ринковою економікою. Було запущено паралельні процеси, що мали на меті глибоку інтеграцію. По-перше, економічна інтеграція: ключовою передумовою для нової угоди став вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ) у 2008 році, що відкрило шлях до переговорів про зону вільної торгівлі, яка б виходила за межі простої торгівлі товарами. По-друге, людський вимір: у 2008 році розпочато діалог

¹⁶ Ініціатива ЄС «Східне Партнерство». URL: <https://mms.gov.ua/mizhnarodne-spivrobitnictvo/evropejska-integraciya/iniciativa-yes-shidne-partnerstvo> (дата звернення: 01.11.2025)

¹⁷ План дій "Україна - Європейський Союз". URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text (дата звернення: 01.11.2025)

про безвізовий режим, який у 2010 році трансформувався у План дій з візової лібералізації (ПДВЛ) - покрокову “дорожню карту” з чіткими технічними вимогами. Найважливішою подією цього етапу стало започаткування у 2007 році переговорів щодо нової, безпрецедентної угоди, яка мала замінити застарілу УПС. Переговори щодо Угоди про асоціацію, до якої у 2008 році долучилася її торговельна частина - Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі (ПВЗВТ)¹⁸, - тривали до 2011 року. Завершення цих переговорів засвідчило перехід відносин на принципово новий інституційний рівень. Угода про асоціацію - це була не просто угода, а програма повної секторальної інтеграції.¹⁹ На відміну від УПС, яка

передбачала співробітництво, УА вимагала конвергенції - тобто масштабної та всеохопної адаптації національного законодавства України до *acquis communautaire* - права Євросоюзу. Це стало фундаментальною основою для реформ, оскільки передбачало імплементацію тисяч європейських директив та стандартів, що мало назавжди вирвати Україну з пострадянського регуляторного поля.

Проте, фінальне підписання цього документа було зірвано урядом В. Януковича у листопаді 2013 року на Вільнюському саміті, що стало безпосереднім каталізатором Революції Гідності, що розпочалася наприкінці 2013 року як “Євромайдан”. Саме у цей момент європейський вибір трансформувався з державної декларації на суспільний імператив, засвідчивши надзвичайну стійкість українського народу. Громадянське суспільство, виступивши проти авторитарного рішення влади, продемонструвало свою незгоду із відмовою від євроінтеграції, чим забезпечило незворотність курсу всупереч політичним маніпуляціям. Сумно лише те, що утвердження європейської інтеграції відбулося ціною людських жертв Революції Гідності, але саме це остаточно закріпило цей вектор як історичну місію,

¹⁸ EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area. URL: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-ukraine-deep-and-comprehensive-free-trade-area> (дата звернення: 04.07.2025) ¹⁹ Association Agreement between the European Union and Ukraine. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu> (дата звернення: 04.08.2025)

оплачену найвищою ціною. Таким чином, інтеграція в ЄС для України є не лише політичним чи економічним процесом, а й наслідком національної жертвовності.

Четвертий етап (2014–2021). Період після Революції Гідності став вирішальним, оскільки європейський вектор набув незворотного характеру, закріпленого ціною національних втрат - загибеллю “Небесної Сотні” та початком військової агресії РФ. Початок військової агресії РФ у 2014 році відбувся у два етапи, що розгорнулися одразу після Революції Гідності, яка мала чітко проєвропейський характер. Першим етапом стала анексія Криму. Наприкінці лютого 2014 р.

російські війська, або як їх ще називали - “зелені чоловічки”, захопили адміністративні будівлі та блокували українські військові частини. ЄС рішуче засудив це порушення міжнародного права. 6 березня 2014 року ЄС ухвалив перший пакет санкцій, заморозивши переговори про візову лібералізацію з РФ та призупинивши підготовку до саміту G8.²⁰ Після нелегітимного “референдуму” 16 березня та формальної анексії Криму Росією 18 березня, ЄС запровадив політику невизнання анексії та цільові санкції проти осіб, відповідальних за підрив територіальної цілісності України.²¹

Другим етапом, що стартував у квітні 2014 року, стало розв’язання гібридної війни на Донбасі. Використовуючи проксі-сил та найманців, РФ ініціювала захоплення будівель у Донецьку та Луганську. У відповідь Україна розпочала Антитерористичну операцію (АТО) 14 квітня 2014 року.²² На тлі ескалації та збиття пасажирського літака МН17 у липні 2014 року, ЄС перейшов до більш жорстких заходів, оскільки було запроваджено широкі економічні санкції проти російського фінансового, енергетичного та оборонного секторів. Паралельно ЄС, разом із Німеччиною та Францією в рамках “Нормандського формату”, став ключовим

²⁰ Extraordinary meeting of EU Heads of State or Government on Ukraine. URL:

<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2014/03/06/> (дата звернення: 04.08.2025) ²¹

Council Decision 2014/145/CFSP of 17 March 2014 concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine. URL: [https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2014/145\(1\)/oj/eng](https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2014/145(1)/oj/eng) (дата звернення: 04.08.2025)

²² 2014 – офіційно оголошено про початок Антитерористичної операції на сході України. URL:

<https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/kviten/14/2014-oficiyno-ogolosheno-pro-pochatok-antyterorystychnoyi-operaciyi-na-shodi-ukrayiny> (дата звернення: 04.08.2025)

медіатором у Мінському процесі, намагаючись знайти дипломатичне вирішення конфлікту та прив’язавши зняття санкцій до повного виконання Мінських угод. У той самий час, навесні 2014 року, відбулося негайне підписання УА, яке стало символом і першочерговим завданням нової влади. Цей процес відбувався вже в умовах прямої військової агресії РФ. Політичну частину Угоди було підписано у березні 2014 року - одразу після анексії Криму, як акт негайної політичної

підтримки. Таким чином, подальші кроки з підписання Угоди, зокрема, економічної частини в червні цього ж року, відбувалися паралельно з початком бойових дій. Це перетворило євроінтеграцію з політичного символу на акт геополітичного вибору, зробленого в умовах прямої агресії, та на безпековий імператив для остаточного розриву з впливом РФ.

З повним запуском ПВЗВТ 1 січня 2016 року, євроінтеграція остаточно перетворилася з політичної декларації на комплексну програму внутрішніх реформ. Угода стала дорожньою картою для трансформації держави, вимагаючи імплементації тисяч норм права ЄС, особливо у сферах технічного регулювання, санітарних та фітосанітарних норм, державних закупівель та, що найважливіше, верховенства права та боротьби з корупцією.

Практичним підтвердженням успішної секторальної інтеграції та зростання довіри стало завершення виконання Плану дій з візової лібералізації (ПДВЛ). Як наслідок, у червні 2017 року було запроваджено безвізовий режим для короткострокових поїздок до країн Шенгенської зони.²³ Це стало першим по

справжньому відчутним соціально-гуманітарним результатом євроінтеграції для мільйонів громадян, що суттєво посилило проєвропейські настрої в суспільстві.

Кульмінацією інституційного закріплення курсу стало внесення у лютому 2019 році змін до Конституції України, а саме преамбули, трьох статей та перехідних положень.²⁴ Ці зміни законодавчо фіксували стратегічний курс на

²³ Безвізовий режим між Україною та ЄС запрацював. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-40219742> (дата звернення: 04.09.2025)

²⁴ Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2680-19/card3> (дата звернення: 04.09.2025)

повноправне членство в ЄС та НАТО як конституційну норму. Це був свідомий крок для унеможливлення політичного ревізйонізму з боку майбутніх урядів, що гарантувало довгострокову незворотність обраного інтеграційного шляху, незалежно від політичної кон'юнктури.

П'ятий етап (2022–2025). Повномасштабне вторгнення РФ у лютому 2022 року кардинально змінило парадигму, і як результат, євроінтеграційний курс набув

характеру інструменту національного виживання та основи для плану повоєнного відновлення. У відповідь на екзистенційну загрозу, Україна оперативно подала заявку на членство в ЄС 28 лютого за прискореною процедурою, що вже 23 червня 2022 року привело до історичного прориву - отримання статусу країни-кандидата.²⁵ Ця подія трансформувала характер двосторонніх відносин із “сусідських” на офіційні передвступні.

Цей статус зобов’язав Україну не лише розпочати виконання семи рекомендацій Єврокомісії, але й докорінно перебудувати інституційну архітектуру переговорного процесу. Прогрес, досягнутий у виконанні цих кроків попри повномасштабну війну, дозволив Єврокомісії у листопаді 2023 року надати позитивну оцінку.²⁶ Це, у свою чергу, відкрило шлях до наступного фундаментального кроку. 14 грудня 2023 року Європейська Рада ухвалила політичне рішення про відкриття переговорів про вступ з Україною. Це рішення перевело процес із “фази політичного очікування” у фазу “технічної реалізації”.

Для цього Україна створила потужну внутрішню структуру, а саме Міжвідомчу робочу групу (МРГ) як координуючий орган під керівництвом Віцепрем’єр-міністра та 36 робочих переговорних груп за кожним із розділів права ЄС. Головним завданням цих груп стало проведення скринінгу - детального аналізу відповідності українського законодавства європейському, що є першим етапом самих переговорів.

²⁵ 28 лютого 2022 року: день, коли Україна офіційно подала заявку на вступ до ЄС. URL: https://comeuroint.rada.gov.ua/news/main_news/75117.html (дата звернення: 04.09.2025)

²⁶ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2023 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf (дата звернення: 08.07.2025)

Формальний запуск процесу відбувся 25 червня 2024 року через Першу міжурядову конференцію (англ. Intergovernmental Conference), яка затвердила Переговорну рамку (англ. Negotiating Framework). Цей документ встановлює принципи, процедуру та керівні засади переговорів.

Паралельно відбувається секторальна та фінансова інтеграція. Ключовим інструментом став Ukraine Facility – це багаторічна програма підтримки на 50

млрд євро (2024–2027), яка жорстко прив’язує фінансову допомогу до реалізації реформ, викладених у “Плані України”.²⁷ Такий системний підхід, що охоплює період 2023–2025 років, свідчить про системну готовність до повної секторальної інтеграції в Єдиний ринок, яка тепер підкріплена формальним мандатом на переговори про вступ.

1.3. Стан та перспективи дослідження євроінтеграції України Наукове вивчення євроінтеграційного курсу України має багаторічну традицію, що відображає еволюцію самого процесу. Значний масив робіт зосереджений на трьох основних вимірах. По-перше, це правовий вимір, який охоплює аналіз Угоди про асоціацію (УА) та Загальної програми адаптації законодавства України до права ЄС. Дослідники, такі як О.І. Шнирков, В.В. Копійка та В.І. Муравйов²⁸, зробили значний внесок у розуміння інституційних основ інтеграції та правової гармонізації. Крім того, цю проблематику досліджували І. С. Грицяк, зосереджуючись на механізмах імплементації *acquis* ЄС та проблемах правової гармонізації, а також О. І. Головка-Гавришева з колегами²⁹, та Т. В. Комарова^{30 31}, чії праці аналізують правовий статус УА та законодавчу

²⁷ Ukraine Facility від ЄС та програма МВФ: моніторинг виконання Україною індикаторів та структурних маяків. URL: <https://surl.li/mdtkai> (дата звернення: 24.10.2025)

²⁸ Шнирков, О. І. Україна - Європейський Союз: економіка, політика, право / О. І. Шнирков, В. В. Копійка, В. І. Муравйов. К. : Київський університет, 2006. 268 с.

²⁹ Інституційне та правове забезпечення європейської інтеграції України: виклики та завдання : колективна монографія / Р. Петров, О. Головка-Гавришева, М. Кузьо, Д. Черніков ; за заг. ред. Р. Петрова. Київ : Фонд ім. Фрідріха Еберта, Представництво в Україні, 2015. 202 с.

³⁰ Комарова, Т. В. Суд Європейського Союзу: розвиток судової системи та практики тлумачення права ЄС: монографія. Харків : Право, 2018. 528 с.

³¹ Право Європейського Союзу (в питаннях і відповідях) : навч.-довід. посіб. / Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк [та ін.] ; за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків : Право, 2020. 174 с.

адаптацію у конкретних секторах, а також й допомагають проаналізувати глибинні правові зміни, які чекають на Україну, наприклад, необхідність прийняття судової практики Суду ЄС як частини національного правопорядку. Спільний внесок цих науковців формує базу, що пояснює, як Угода про асоціацію стала комплексним правовим інструментом, а виконання програми адаптації законодавства -

фундаментом для статусу країни-кандидата.

По-друге, економічний вимір, присвячений наслідкам створення ПВЗВТ та секторальній інтеграції. Це є критичним, оскільки ПВЗВТ виступає основним рушієм структурних економічних реформ. Фундаментальний внесок у цю сферу зробили О. І. Шнирков та В.В. Копійка, чиї роботи дозволяють провести аналіз макроекономічних наслідків ПВЗВТ, оцінити вплив на торговельні потоки та конкурентоспроможність. Секторальну ж співпрацю, що є частиною інтеграції, досліджує, наприклад, С.Ю. Савін, який аналізує інтеграцію України в Енергетичне Співтовариство та проблеми адаптації енергетичного законодавства.

Крім того, праці О.І. Рогача³² та Ю. О. Полунєєва³³ є важливими для розуміння торговельної політики та питань фінансової інтеграції. Спільний аналіз цих дослідників дає змогу не просто констатувати факт існування ПВЗВТ, але й провести глибинну оцінку того, як правова адаптація впливає на економічну ефективність, включаючи динаміку торговельного балансу та структурні зміни у ключових галузях економіки.

По-третє, політологічний вимір, що охоплює аналіз зовнішньополітичних коливань та впливу інтеграції на демократичну стійкість. Дослідники, включаючи О. А. Близнюк, детально аналізували проблемні аспекти зовнішньополітичного курсу та його інституційне закріплення.³⁴ Цю проблематику доповнюють праці В. В. Копійки та О. В. Волошиної, які вивчають зовнішню політику ЄС та інституційну взаємодію з Україною. Крім того, Т. В. Сидорук фокусується на

³² Рогач, О. І. Європейська економічна інтеграція : монографія. К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2011. 367 с.

³³ Полунєєв, Ю. О. Фінансова інтеграція України до Європейського Союзу: виклики та завдання. Фінансово кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2018. Вип. 2 (27). С. 20–29.

³⁴ Головні проблеми євроінтеграційного курсу України / О. А. Близнюк, А. В. Риков // Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2023. Т. 15, № 1. С. 96–107.

геополітичному аналізі, розглядаючи інтеграцію в контексті безпекового виклику та стратегічної відповіді ЄС.³⁵

Спільний внесок цих науковців дозволяє оцінити динаміку зміни зовнішньополітичної орієнтації, а також зв'язок між демократичною стійкістю та

успіхом інтеграційних процесів. Існуючий науковий доробок є важливим, оскільки він заклав теоретичний базис та проаналізував передумови, які призвели до отримання Україною статусу кандидата. Проте, концептуалізація євроінтеграційних процесів часто має “наздоганяючий характер”, тобто теоретичні рамки не завжди встигають за динамічною практикою.

Незважаючи на значну кількість публікацій, події 2022 року, а саме повномасштабна війна і надання статусу кандидата на членство у ЄС, створили нову дослідницьку парадигму, що вимагає переосмислення наукових пріоритетів. Адже недостатньо досліджено вплив війни на процес інтеграції. Аналіз цих проблем (класифікація викликів, оцінка економічних втрат, здатність інституцій до реформування в умовах мобілізації) потребує нових емпіричних даних та моделей.

Також статус кандидата на членство, який Україна отримала у 2022 році, є новим об’єктом аналізу. Науковий фокус змістився з декларування курсу на технічну здатність до імплементації *acquis* (семи рекомендацій). Зокрема, необхідний детальний аналіз виконання Україною так званих семи рекомендацій Єврокомісії, які є обов’язковими для початку переговорного процесу. Наявні дослідження також демонструють значну розбіжність в експертних оцінках щодо реалістичних термінів інтеграції. За даними Центру Разумкова, оцінки варіюються від 5-15 років до 20-30 років для виходу на рівень країн Центральної та Східної Європи і жоден експерт не вважає, що Україна вже наблизилася до цього економічного рівня.³⁶ Це свідчить про необхідність розробки нових, більш

³⁵ Сидорук, Т. В. Східна Європа як поле геополітичної конфронтації між Росією і Європейським Союзом / Т. В. Сидорук // Панорама політологічних студій. 2015. Вип. 13. С. 47–55.

³⁶ Забезпечення незворотності Європейського та Євроатлантичного курсу України. Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/07/12/2023-PAKT-JUNE.pdf> (дата звернення: 04.07.2025)

реалістичних індикаторів, які враховують не лише законодавчу адаптацію, але й макроекономічні наслідки війни та потреби у відновленні.

Як висновок, науковий дискурс щодо євроінтеграції України значною мірою зосереджений на ретроспективному аналізі, а саме вивченні еволюції Угоди про

асоціацію, політичних деклараціях та подіях минулого десятиліття. Однак, цим оглядам критично бракує глибокого аналізу поточної інституційної спроможності (institutional capacity) українських державних органів. Особливо гостро ця прогалина постає в контексті нового статусу кандидата, який вимагає не декларацій, а практичної роботи, зокрема проведення масштабного та технічно складного скринінгу національного законодавства та подальшого усунення тисяч виявлених невідповідностей.

Саме в цьому полягає ключова наукова прогалина, яку покликане заповнити це дослідження. Цінність роботи полягає в аналізі реального стану відповідності України політичним та економічним критеріям членства та оцінці спроможності державного апарату забезпечити фактичну, а не лише формальну, адаптацію законодавства до норм ЄС.

Висновки до розділу 1

Важливо розуміти, що інтеграція України до ЄС - це змішаний процес, де інтерговернменталізм пояснює політичні, стратегічні рішення, що залежать від національних інтересів ключових країн ЄС, а неофункціоналізм пояснює технічну неминучість та глибину реформ, що виникають як наслідок цих політичних рішень. Тому інтеграція є еволюційним переходом від політичної волі до технічної адаптації, кінцевою метою якого є повне членство з усіма його гарантіями.

Аналіз історичних етапів (1991–2025) засвідчує послідовну еволюцію євроінтеграційного курсу України: від багатовекторності та декларацій до офіційного статусу кандидата та інституційного закріплення. Проте, принципова відмінність українського шляху полягає в тому, що цей європейський вибір має екзистенційний характер і здійснюється ціною збройної боротьби.

Наукове вивчення євроінтеграційного курсу України нині характеризується високою інтенсивністю та фокусом на практичних аспектах, що спричинено статусом кандидата в члени ЄС та потребами воєнного часу. Дослідники

зосереджені на аналізі імплементації Угоди про асоціацію, оцінці виконання критеріїв членства та вивченні адаптації українського законодавства до *acquis* ЄС. Потребують глибшої розробки питання політичних і соціально-економічних наслідків повної інтеграції. Загалом, науковий доробок є значною аналітичною опорою для державної політики, але вимагає постійної актуалізації через динамічність процесу розширення ЄС.

26

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНА ЯК ДЕРЖАВА-КАНДИДАТ НА ВСТУП ДО ЄС

2.1. Чинники і передумови отримання статусу держави-кандидата

Рішення Росії розпочати повномасштабну війну проти України кардинально змінило геополітичну ситуацію в Європі та прискорило євроінтеграційні процеси нашої держави. Незважаючи на активні бойові дії, Україна 28 лютого 2022 року офіційно подала заявку на членство в Європейському Союзі. Цей крок став символом прагнення українського народу до європейських цінностей та інтеграції в європейську родину. Також війна каталізувала процес, який в наукових колах уже описують як “Вступ через війну” (англ. *Accession Through War*), що вимагає від нас безпрецедентної швидкості та глибини реформ в умовах активного конфлікту. Через декілька місяців, 17 червня 2022 року Європейська Комісія підтримала прагнення України та офіційно рекомендувала надати Україні статус кандидата на членство в ЄС.³⁷ Це стало потужним сигналом підтримки України з боку Євросоюзу.

Варто зазначити, що отримання Україною офіційного статусу держави кандидата на членство у ЄС 23 червня 2022 року не було випадковим політичним жестом, а стало кульмінацією двох взаємодоповнюючих процесів: багаторічної правової та інституційної підготовки та гострої геополітичної необхідності. Багато років зовнішня політика України, на жаль, характеризувалася “коливаннями” між векторами, але цей етап маневрування остаточно завершився після Революції Гідності, і міцно закріпився на євроінтеграційному курсі в умовах повномасштабної війни. Надання статусу кандидата продемонстрував, що Україна

є невід'ємною частиною європейської сім'ї і посприяв наближенню країни до європейських стандартів життя.

Утвердження європейського та євроатлантичного курсу України на законодавчому рівні відбувалося поетапно. Його фундаментальне закріплення

³⁷ EU Commission's Recommendations for Ukraine's EU candidate status.URL:

https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-commissions-recommendations-ukraines-eu-candidate-status_en?s=232
(дата звернення: 01.02.2025)

почалося у 2018 році, коли 20 вересня Верховна Рада України затвердила поправки до Конституції щодо стратегічного зовнішньополітичного вектора держави. Фіналізація цього процесу відбулася 7 лютого 2019 року, коли була ухвалена поправка до тексту Конституції, яка остаточно формалізувала незворотність курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору (НАТО).³⁸

Це рішення стало найвищою формою політико-правової стійкості, перетворивши європейський вибір із зовнішньополітичної декларації на конституційну норму і це частина правової ідентичності держави. Окрім того, ще з 2004 року діяв Закон “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”³⁹, який формував правову базу для масштабної гармонізації.

Проте ключовим правовим інструментом, що підготував Україну до кандидатства, була Угода про асоціацію (УА)⁴⁰, підписання якої завершилося після п’яти з половиною років переговорів. Цей документ є найбільшим міжнародно правовим договором, який ЄС коли-небудь укладав з третьою країною, і його мета - розвиток міцних “особливих відносин”, які, як показує історичний досвід, часто передують приєднанню. УА охоплює 28 сфер співпраці (Розділ V), від енергетики до фінансових послуг, що фактично перетворило її на детальний план системної модернізації.

Однак каталізатором для прискореного отримання статусу кандидата стала повномасштабне вторгнення РФ в Україну. Після подання заявки 28 лютого 2022

року, Європейська Комісія 17 червня 2022 року рекомендувала Раді ЄС надати Україні статус кандидата, і вже 23 червня 2022 року це рішення було ухвалено. Це

³⁸ Закон України. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2680-viii#Text> (дата звернення: 20.07.2025)

³⁹ Закон України від 18.03.04 №1629-IV „Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/arhiv/integratsiya-ukraini-do-es/normativna-baza/zakony/print-53877.htm> (дата звернення: 20.07.2025)

⁴⁰ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 20.07.2025)

рішення було продиктоване не лише технічною готовністю, а й необхідністю забезпечити мир і стабільність у регіоні та захистити демократію. Такий підхід є класичним прикладом реалізації теорій, орієнтованих на питання безпеки, зокрема концепції “спільнота безпеки” (англ. “security community”) Карла Дойча.

Згідно з К. Дойчем, успішна інтеграція створює групу держав, у яких очікування застосування сили у взаємовідносинах усунене, а проблеми вирішуються через інституційні механізми. Вступ України до ЄС (навіть як кандидата) розглядається як стратегічний крок до розширення зони миру та відсутності війни на Східну Європу. Більше того, статус кандидата став офіційним визнанням європейського вибору України.

2.2. Передвступні переговори між Україною та ЄС

Отримання статусу кандидата у 2022 році стало лише першим офіційним кроком на шляху до членства. Це перехід від фази асоціації до фази передвступних переговорів, яка є визначальною і найскладнішою. Саме рішення про надання статусу кандидата було ухвалене з умовою, що Україна повинна виконати сім конкретних кроків, відомих як сім рекомендацій Єврокомісії, які є обов’язковими для початку переговорного процесу. Ці сім кроків охоплюють критичні сфери: продовження реформування Конституційного Суду України; завершення відбору членів Вищої ради правосуддя; посилення боротьби з корупцією; гармонізація законодавства про відмивання грошей; повноцінна імплементація

антиолігархічного закону; прийняття медіа-закону; та реформування законодавства про національні меншини.

Проміжок з липня 2022 року по жовтень 2023 року був повністю присвячений виконанню семи ключових рекомендацій Єврокомісії, що слугували обов'язковою умовою для початку передвступних переговорів. Проте, цей процес не був позбавлений критики, яка стосувалася переважно якості ухвалених рішень, а не самого факту їхнього прийняття. Зокрема, Венеційська комісія висловлювала зауваження до процедур добору суддів Конституційного Суду, вказуючи на недостатній механізм перевірки доброчесності. Також антиолігархічний закон

29

знав критики за його фокус на персональних санкціях, а не на системній демонополізації, що призвело до його фактичного призупинення та переорієнтації на системні антитрастові заходи.

Крім того, реформа законодавства про національні меншини викликала критику, зокрема, з боку Угорщини, щодо недостатнього забезпечення прав на використання мов в освітній сфері. Незважаючи на ці відкриті питання, у жовтні/листопаді 2023 року Європейська Комісія зафіксувала суттєве виконання більшості вимог⁴¹, що стало підставою для рекомендації розпочати переговори про вступ. Таким чином, цей етап довів політичну волю України до реформ, але водночас виявив інституційні та політичні виклики, які потребують якісного доопрацювання.

Після виконання Україною низки вимог Європейської Комісії, 14 грудня 2023 року було відкрито переговори про вступ до ЄС.⁴² Цей крок - це був початок нового етапу на шляху України до повноправного членства в Європейському Союзі. Крім цього, 12 грудня 2023 року Європейська Комісія та Відомство з інтелектуальної власності Європейського Союзу (EUIPO) підписали Регіональну програму ЄС з підтримки сфери інтелектуальної власності для України, Молдови та Грузії, що є знаковою подією для євроінтеграції.⁴³ Ця чотирирічна Програма із загальним бюджетом 4 млн євро, спільно фінансована ЄК та EUIPO, є спрямована на зміцнення інноваційної екосистеми, посилення охорони прав інтелектуальної

власності та створення сприятливого середовища для розвитку конкуренції. Участь у ній забезпечує Україні прискорене правове узгодження з *acquis* ЄС, покращує бізнес-середовище через створення надійних механізмів захисту інтелектуальної власності та включає заходи з професійного навчання, зокрема, для суддів, і грантової підтримки.

⁴¹ Україна виконала 90% реформ, згідно зі звітом Єврокомісії - Шмигаль. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric_poltics/3784287-ukraina-vikonala-90-reform-zgidno-zi-zvitom-evrokomisii-smigal.html (дата звернення: 26.07.2025)

⁴² Європейська рада ухвалила рішення про початок переговорів щодо вступу України до ЄС, а Єврокомісія та EUIPO дали старт Регіональній програмі ЄС з підтримки ІР сфери України. URL: https://nipo.gov.ua/start_rehionalnoi-prohramy-eu-pidtrymky-ip-sfery-ukrainy/ (дата звернення: 10.10.2025)

⁴³ European Commission and the European Union Intellectual Property Office team up to enhance intellectual property rights in Ukraine, Moldova and Georgia. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/news/european-commission-and-european-union-intellectual-property-office-team-enhance-intellectual-2023-12-12_en?prefLang=uk (дата звернення: 10.15.2025)

І нарешті, фіналізація інтеграційного процесу розпочалася 21 червня 2024 року, коли держави-члени ЄС затвердили переговорні рамки, і кульмінувала 25 червня 2024 року у Люксембурзі першою Міжурядовою конференцією, яка символічно відкрила переговори про вступ України до ЄС. Ця подія має безпрецедентний характер, оскільки Україна пройшла шлях від подачі заявки до старту переговорів лише за 28 місяців, що свідчить про домінування геополітичної необхідності, а саме забезпечення безпеки та стабільності в регіоні над суто технічною готовністю. Цікаво відзначити, що було проаналізовано, що у середньому час від моменту отримання державою статусу кандидата до оформлення вступу до ЄС займав 8,4 роки.⁴⁴

Такий темп, який не має аналогів в історії розширення ЄС, підтверджує, що цей процес є класичним прикладом реалізації підходів, орієнтованих на безпекові питання, про що писав, знову ж таки Карл Дойч. Проте, попри політичний успіх, цей старт є лише завершенням політичного спринту та початком найтривалішої і найскладнішої стадії інтеграції - технічного бюрократичного марафону. Міжурядова конференція формально відкрила шлях до скринінгу та подальшого обговорення 35 переговорних розділів *acquis* ЄС, що вимагатиме від України продовження інтенсивних та якісних реформ.

Передвступні переговори - це технічний процес, під час якого Україна та ЄС

обговорюють, як українські закони, політики та стандарти можуть бути повністю приведені у відповідність до права ЄС (*acquis*). Це завдання має бути виконане по всіх 35 переговорних розділах, які згруповані у кластери. Переговорна рамка, затверджена державами-членами, чітко визначає, які саме акти *acquis* потрібно імплементувати, які органи влади за це відповідають і в які терміни має відбутися гармонізація. Розділ вважається “закритим” лише тоді, коли Україна повністю виконає необхідні вимоги. Можемо вважати, що це означає, що успіх інтеграції

⁴⁴ Статус кандидата на членство у Євросоюзі та зобов’язання України / І. Ю. Дір // Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, . Серія ПРАВО. 2023. Вип. 79, ч. 2. с. 322-326 DOI: 10.24144/2307-3322.2023.79.2.50

тепер залежить не від гучних політичних заяв, а від щоденної, скрупульозної роботи державних інституцій.

2.3 Процес адаптації законодавства України до норм ЄС

Правовий критерій членства, або здатність перейняти зобов’язання *acquis* є найбільш об’ємним і технічно складним завданням, оскільки вимагає від України імплементації повністю або частково близько 3000 актів права ЄС. Цей процес перевірки законодавства називається скринінгом.

Для прискорення процесу, Уряд України у 2023 році провів селф-скринінг, тобто самостійну перевірку, що засвідчило нашу проактивність. Україна разом із Європейською Комісією завершила і офіційний скринінг відповідності законодавства до права ЄС, який фіналізувався 30 вересня 2025 року.⁴⁵ Цей офіційний скринінг є критично важливим через те, що він допомагає ідентифікувати “невідповідності” у законодавчих актах і вказує на те, що потрібно змінити по кожному з 35 переговорних розділів. Таким чином, завдяки Угоді про асоціацію, а тепер і завдяки успішному завершенню скринінгу у 2025 році, Україна вже має чіткий план роботи, необхідний для переходу до фінальної стадії

- підписання Угоди про вступ.

За результатами самого скринінгу, Україна укріпила позиції як найбільший торговельний партнер ЄС та ефективно використовує Шляхи Солідарності (англ. Solidarity Lanes) для підтримки експорту, гарантуючи при цьому макрофінансову стабільність через Механізм для України (€50 млрд). Для протидії блокаді морпортів було створено “Шляхи Солідарності”, які дозволили Україні експортувати близько 193 мільйонів тонн товарів з травня 2022 року, що забезпечило глобальну продовольчу безпеку та економічне виживання. Можна зазначити, що у 2024 році на країни ЄС припадало 59% всього експорту України ЄС. Україна ж, зі свого боку, за підсумками 2024 року посіла 16-те місце серед

⁴⁵ Ukraine successfully completes its screening process. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/news/ukraine-successfully-completes-its-screening-process-2025-09-30_en (дата звернення: 10.10.2025)

найбільших торговельних партнерів Євросоюзу. Посилення торговельних зв'язків є результатом Угоди про асоціацію та Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ЗВТ), яка діє з 2016 року.

Навіть під час повномасштабної війни, коли Україна переорієнтувала свої торговельні потоки переважно на ЄС, що призвело до збільшення залізничних та автомобільних перевезень, а також відновлення частки морського експорту, ЄС залишався ключовим партнером. Водночас, деякі країни ЄС, зокрема Польща, запроваджували обмеження на імпорт української агропродукції, що вказує на певні чутливі моменти в торговельних відносинах. Уряд України усвідомлює ризики залежності від одного великого ринку, але продовжує підтримувати тісну інтеграцію з ЄС, що є ключовим для економічного відновлення.

Однак, подальша робота України на шляху до ЄС, незважаючи на успішне завершення скринінгу, вимагає критичної концентрації на імплементації ключових стратегічних документів. Зокрема, необхідна повна реалізація Плану України (Ukraine Plan), який є стратегією модернізації та відновлення країни і лежить в основі надання допомоги через Механізм для України. У рамках економічної

інтеграції життєво важливим є повне виконання Пріоритетного Плану Дій (РАР)⁴⁶ для посиленої імплементації ПВЗВТ на 2025–2026 роки. Цей план визначає конкретні дії для моніторингу повного впровадження Угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі і надає Україні подальший доступ до Єдиного ринку ЄС, що є ключовим для економічного зростання та відновлення. Ключовим стратегічним напрямом залишається глибока гармонізація законодавства з *Acquis* ЄС, а також необхідність мобілізації приватного сектору для залучення до 40 млрд євро інвестицій у відбудову через інвестиційну структуру.

⁴⁶ Priority Action Plan for enhanced implementation of the EU-Ukraine DCFTA 2025-2026.
URL: <https://circabc.europa.eu/ui/group/09242a36-a438-40fd-a7af-fe32e36cbd0e/library/10d63ead-6bd4-4173-9986-d74c664e45e5/details?download=true> (дата звернення: 10.10.2025)

Висновки до розділу 2

Отримання Україною статусу держави-кандидата було зумовлене геополітичними чинниками та підкріплене системною асоціацією з ЄС. Цей статус започаткував передвступні переговори та необхідність виконання семи пріоритетних рекомендацій Єврокомісії.

Правовий критерій членства, або здатність перейняти зобов'язання *acquis* - правовий доробок ЄС - є найбільш об'ємним і технічно складним завданням. Процес передбачає приведення національного законодавства у повну відповідність до актуального права ЄС. Україна повинна імплементувати повністю або частково близько 3000 актів права ЄС. Для прискорення цього процесу, Уряд України у 2023 році провів селф-скринінг свого законодавства, хоча це й не було обов'язковою процедурою.

Згодом, Україна разом із Європейською Комісією завершила і офіційний скринінг відповідності законодавства до права ЄС. Результати цього скринінгу допомогли ідентифікувати “невідповідності” у законодавчих актах, які були усунуті до початку переговорів по кожному окремому кластеру. Таким чином,

завдяки Угоді про асоціацію, а тепер і завдяки успішному скринінгу, Україна отримала чіткий план роботи, необхідний для переходу до фінальної стадії - підписання Угоди про вступ. Та ключовим викликом на етапі адаптації законодавства та подальшої інтеграції постає перехід від формального ухвалення законів до їх ефективної імплементації.

34

РОЗДІЛ 3. ПРОГРЕС І ОЦІНКА ДОСЯГНЕНЬ УКРАЇНИ ЩОДО ПОЛІТИЧНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ВИМОГ ЄС

3.1 Виконання Україною політичних та економічних критеріїв членства до кінця 2023 року

Методологія оцінювання Європейської Комісії базується на принципі “Основи - насамперед” (Fundamentals First). Це означає, що пріоритетним є Кластер 1 “Основи”, який охоплює верховенство права, функціонування демократичних інститутів, реформу державного управління та економічні критерії. Саме прогрес у цьому ключовому блоці визначає загальну динаміку переговорів за всіма іншими розділами права ЄС, яких загалом налічується 35, згрупованих у 6 кластерів. Інші кластери, що підлягають адаптації, стосуються внутрішнього ринку, конкурентоспроможності, “зеленого” порядку денного, ресурсів та сільського господарства, а також зовнішніх відносин.

Виконання політичних критеріїв є критично важливим, оскільки вони стосуються незворотності демократичного розвитку, а ЄС хотів бачити конкретний прогрес, перш ніж дати “зелене світло” для переговорів. Офіційний відлік роботи над цими вимогами розпочався 23 червня 2022 року⁴⁷, коли Україна отримала статус кандидата з умовою виконати сім рекомендацій Єврокомісії. У період з липня 2022 по жовтень 2023 року Україна активно працювала над їхнім втіленням. Ці вимоги охоплювали продовження судової реформи, зокрема, щодо Конституційного Суду (КСУ) та Вищої ради правосуддя (ВРП), а також посилення антикорупційної діяльності, включно з необхідністю призначення керівника САП (Спеціалізованої антикорупційної прокуратури) та приведення законодавства по

боротьбі з відмиванням грошей у відповідність до міжнародних стандартів (FATF).

У цей період часу Україна демонструвала високу політичну волю: було успішно завершено формування Вищої ради правосуддя і Вищої кваліфікаційної

⁴⁷Ukraine's progress towards the European Union Membership: Brief facts and further steps. URL: <https://www.whitecase.com/insight-alert/ukraines-progress-towards-european-union-membership-brief-facts-and-further-steps> (дата звернення: 18.07.2025)

комісії суддів на основі прозорого процесу із значним залученням незалежних експертів, що стало ключем до відновлення судової вертикалі. Це дозволило заповнити понад 2000 судових вакансій, що було зупинено у 2019 році. Показовим є факт, що у 2022 році більшість суддів зберігали рівень розгляду справ 100% або вище, що свідчить про стійкість інституцій.⁴⁸ Додатково, у серпні-вересні 2023 року було ухвалено законодавство про відновлення дисциплінарних проваджень щодо суддів та створено незалежну Службу дисциплінарних інспекторів.

Однак виконання цих реформ є найскладнішим, оскільки вимагає не просто прийняття законів, а якісної та незалежної імплементації в умовах воєнного стану. Саме якість імплементації викликала критику, зафіксовану у Звіті Єврокомісії 2023 року⁴⁹ Критика стосувалася закону про КСУ, де Венеційська комісія вказала на недостатній механізм перевірки доброчесності кандидатів і підкреслила, що має бути прозоріша процедура добору, а ще була визначена потреба у створенні нового адміністративного суду замість ліквідованого ОАСК та посиленні дисциплінарної системи прокуратури. Для підвищення ефективності та доступності правосуддя, у звіті радять, щоб Україна також повинна прискорити цифровізацію судової системи та вжити системних заходів для просування реформи виконання судових рішень, включаючи рішення Європейського суду з прав людини.

Також антиолігархічний закон був де-факто призупинений через критику, що ЄС вимагає системної деолігархізації через антитрастові заходи, а не лише ведення реєстру осіб. Крім того, законодавство про національні меншини вимагало додаткових змін на вимогу країн-членів, зокрема, Угорщини.⁵⁰ Для наукового аналізу ці кроки є прямим доказом політичної волі України до глибинного

перетворення країни, але водночас вони ілюструють, що ЄС вимагає бездоганності

⁴⁸ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2023 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf (дата звернення: 08.07.2025)

⁴⁹ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2023 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf (дата звернення: 06.07.2025)

⁵⁰ Офіційно! Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. URL: <https://niss.gov.ua/news/novyny/nisd/nadannya-ukrayini-statusu-kandydata-na-chlenstvo-v-yes> (дата звернення: 06.07.2025)

і чесності у застосуванні права (compliance), а не лише декларативного виконання, що є необхідною умовою для переходу до фінальної стадії переговорів про вступ. Отже, ухвалення більшості необхідних законів відбулося протягом липня 2022 - жовтня 2023 року, що дозволило Європейському Союзу ухвалити рішення про початок переговорів про вступ 21 червня 2024 року, визнавши, що ці політичні критерії були суттєво виконані.

Щодо економічних критеріїв, що є другою ключовою вимогою, то статус України як кандидата, незважаючи на війну, викликав дискусії, оскільки наша держава є великою, але відносно бідною, має сильний і спроможний сільськогосподарський сектор. Економіка України від 2014 р. демонструвала значну макроекономічну стійкість на тлі серйозних структурних проблем та військової агресії РФ.

До 2021 року ВВП на душу населення становив лише 29.8% від середнього показника по ЄС у 2020 р.. Уряд успішно проводив стабілізаційну політику, знизивши середній державний дефіцит приблизно до 2% ВВП з 2015 року та зменшивши державний борг нижче 50% ВВП у 2021 році. НБУ успішно запровадив та керував режимом інфляційного таргетування з 2016 року. Проте, хронічно низькі рівні внутрішніх та іноземних інвестицій через слабе бізнес-середовище, широке поширення корупції та недостатньо реформовану судову систему призводили до стриманого економічного зростання, а саме близько 3% на рік до пандемії. Понад 3500 державних підприємств, 10% випуску, 18% зайнятості та значна частка тіньової економіки (до однієї третини) також

стримували розвиток. Здатність до конкуренції обмежувалася низьким рівнем інвестицій, зокрема інвестиційний коефіцієнт близько 17% ВВП до війни у 2020 р..⁵¹

Спеціальні дослідження, проведені, наприклад, Віденським Інститутом Міжнародних економічних порівнянь (WIIW) у 2023 році⁵², доводять, що Україна

⁵¹ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL AND THE COUNCIL. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52022DC0407> (дата звернення:07.10.2025)

⁵² Outlier or not? The Ukrainian economy's preparedness for EU accession. URL: <https://wiiw.ac.at/outlier-or-not-the-ukrainian-economy-s-preparedness-for-eu-accession-p-6704.html> (дата звернення:06.10.2025)

за багатьма ключовими макроекономічними показниками є типовою країною Центральної та Східної Європи на момент подання ними заявок на членство. За економічним розміром наша економіка, як частка ВВП ЄС, схожа на Угорщину, Румунію, Польщу чи країни Балтії на момент їхнього вступу. Це свідчить, що після закінчення війни та отримання безпекових гарантій Україна цілком зможе наслідувати шлях успішної конвергенції. Серед основних слабких сторін, які потребують уваги після війни, наразі є такі, як демографічний прогноз, складність із залученням прямих іноземних інвестицій та обмежений наявний рівень економічної інтеграції, хоча цей рівень швидко зростає завдяки ПВЗВТ.

Фінансова ситуація України в 2022-2023 роках демонструвала вражаючу стійкість, незважаючи на повномасштабну війну та значне падіння ВВП у 2022 р., а саме приблизно на 28,8%. Ключову роль у запобіганні макрофінансової нестабільності відіграла безпрецедентна зовнішня підтримка, зокрема від ЄС. Лише у 2023 р. Україна отримала від ЄС 18 млрд доларів макрофінансової допомоги.⁵³ Ці кошти стали критично важливим джерелом фінансування дефіциту державного бюджету, дозволивши державі вчасно виконувати соціальні зобов'язання, такі-як виплата зарплат та пенсій, та підтримувати функціонування критичних державних інституцій.

Завдяки міжнародній підтримці від ЄС, США, МВФ та інших партнерів, яка була критично важливою для покриття соціальних та гуманітарних видатків,

фінансова система України встояла, що допомогло уникнути гіперінфляції та різких курсових стрибків. Це створило підґрунтя для відновлення економічного зростання вже у 2023 році, коли ВВП зріс орієнтовно на 5,5%. Додатковою опорою стала виважена політика НБУ, який у 2022 р. підвищив облікову ставку та фіксував офіційний курс, а згодом поступово перейшов до керованої гнучкості курсу. Ці заходи НБУ сприяли стримуванню інфляційного тиску та збереженню міжнародних резервів, що було невід’ємною умовою для загальної стабілізації.

⁵³ Outlier or not? The Ukrainian economy’s preparedness for EU accession. URL: <https://wiiw.ac.at/outlier-or-not-the-ukrainian-economy-s-preparedness-for-eu-accession-p-6704.html> (дата звернення: 06.10.2025)

Україна має міжнародно конкурентоспроможні галузі, як-от сільське господарство, металургія та ІТ-сфера, які значно покращують становище. Зокрема, у сільському господарстві, проблема полягатиме не в тому, що цей сектор стане тягарем для ЄС, а скоріше в тому, що він може бути занадто конкурентоспроможним. І це навіть уже видно на прикладі Польщі, фермери і перевізники якої систематично від листопада 2023 року і досі (жовтень 2025 р.) блокують кордон і влаштовують акції, аргументуючи це тим, що українці ставлять низькі закупівельні ціни на зерно. За твердженням Р. Кондрува, ціни досі перебувають на тому ж рівні, що й чверть століття тому.⁵⁴ Крім цього, мітингарі, на жаль, мають проросійські погляди, а це теж є вагомим фактором, що створює перешкоди для України.

На кінець 2023 року Україна зуміла зберегти функціонуючу ринкову економіку, що є першим Копенгагенським економічним критерієм. Ця стійкість була критично залежною від міжнародної підтримки. Вдале поєднання цієї допомоги з виваженою монетарною політикою НБУ, насамперед, стримування інфляції та збереження резервів, дозволило економіці, після падіння ВВП на 28,8% у 2022 р., зрости у 2023 р. на 5,5%.⁵⁵

3.2 Виконання Україною політичних та економічних критеріїв членства

у 2024 році

У сфері політичних критеріїв найбільший прогрес було досягнуто у консолідації інституційної незалежності. Якщо у Звіті 2024 року прогрес у судочинстві та боротьбі з корупцією оцінювався як “деякий”⁵⁶, то до кінця 2025 року були усунені ключові законодавчі прогалини. Цей успіх був досягнутий завдяки відновленню функціональності органів судового самоврядування, а саме

⁵⁴ Польські фермери заблокували пункт пропуску на кордоні з Україною. URL: https://zaxid.net/polski_fermeri_zablokuvali_punkt_propusku_na_kordoni_z_ukrayinoyu_n1618616 (дата звернення: 06.10.2025)

⁵⁵ Трекер економіки України під час війни. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення: 26.10.2025)

⁵⁶ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2024 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine+Report+2024.pdf (дата звернення: 24.10.2025)

Вища рада правосуддя (ВРП) та Вища кваліфікаційна комісія суддів України (ВККС), завершенню відбору суддів Верховного Суду після перевірок доброчесності, а також реформі процедури обрання суддів Конституційного Суду за участі Дорадчої групи експертів у грудні 2023 р..⁵⁷

Проте наразі в українському просторі з серпня 2025 року є критика ВККС, яку пояснила і озвучила Заступниця виконавчого директора з юридичних питань К. Риженко.⁵⁸ Йдеться про формування нової конкурсної комісії для відбору членів ВККС, у якій іноземних експертів більше не передбачено, а будуть обирати nereформовані органи, зокрема Рада суддів України, Рада адвокатів, України, Рада прокурорів України і Національна академія правових наук України, які уже раніше приймали рішення, до яких було чимало питань, зокрема питання доброчесності. Тому ми, на жаль, можемо очікувати відкат реформи і ми можемо повернутися до знову початкової точки, адже не буде прозорості через відсутність іноземних експертів. Фактично, уся відповідальність лежить на тих, хто буде обирати суддів, адже роль Президента України, який буде підписувати документ з обраними кандидатами - це формальна процедура, бо у Президента не буде часу мати інтерв'ю з кожним і дослідити біографію кожного. Україна знову може опинитися у поганому становищі, адже її долю вирішувати будуть ненадійні особи.

Антикорупційна архітектура була посилена шляхом збільшення штату НАБУ, що було у лютому 2024 та запуску незалежних конкурсів для керівництва НАБУ та АРМА. Важливим кроком стало також ухвалення Закону про лобіювання у березні 2024 року, який підвищив прозорість політичних процесів.⁵⁹

Згідно з принцип “Основи перш за все!” Кластер 1 відкривається першим, але закривається останнім, вимагає постійної уваги до системних недоліків.

⁵⁷ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2024 Report. URL:

https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine+Report+2024.pdf (дата звернення: 24.10.2025)

⁵⁸ БККС: Конкурс без довіри? Що не так із новою комісією — пояснює Катерина Риженко. URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=rUKr0tW1Sfo> (дата звернення: 25.10.2025)

⁵⁹ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2024 Report. URL:

https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine+Report+2024.pdf (дата звернення: 24.10.2025)

Найбільший виклик залишається у сфері Реформи державного управління (РДУ)⁶⁰. Імплементація Стратегії РДУ все ще залишається неефективною, особливо у сферах управління людськими ресурсами та цифровізації внутрішніх бізнес процесів адміністрації.

Критичним технічним ризиком є слабка спроможність до формування політики на основі доказів (Evidence-Based Policy Making), що проявляється у низькій якості оцінок впливу та майже повній відсутності інформації про кошторисну оцінку (costing) законодавчих актів. Ці технічні проблеми можуть суттєво обмежити здатність України якісно адаптувати Acquis під час переговорів. Крім того, у 2024 році було зафіксовано нульовий прогрес у реформі адвокатури⁶¹, а процедури відбору та звільнення Генерального прокурора все ще потребують покращення для забезпечення більшої прозорості.

Стосовно виконання економічних критеріїв, то Україна продемонструвала якісний стрибок. Якщо у Звіті 2023 року критерій існування функціонуючої ринкової економіки (FME) оцінювався як “деякий рівень підготовки”⁶², то у 2024 році, завдяки успішному утриманню макрофінансової стабільності та розсудливій і обережній політиці, FME отримала оцінку “хороший прогрес”.⁶³ Це ж стосується

і здатності витримувати конкурентний тиск (CWC), яка підвищилася з “раннього етапу підготовки” у 2023 році до “хорошого прогресу” у 2024, що є прямим наслідком посилення торговельної інтеграції з ЄС та збереженням ключового активу - добре освіченої робочої сили.

Найбільше покращення було зафіксовано у сфері дерегуляції та покращення бізнес-середовища. У 2023–2024 роках Міжвідомча робоча група (МРГ) досягла

⁶⁰ Що таке реформа державного управління? URL: <https://eu4par.eu/reforma-derzhavnogo-upravlinnya/zagalni-vidomosti-pro-reformu/> (дата звернення: 24.10.2025)

⁶¹ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2024 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine+Report+2024.pdf (дата звернення: 24.10.2025)

⁶² COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2023 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf (дата звернення: 26.07.2025)

⁶³ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2024 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine+Report+2024.pdf (дата звернення: 24.10.2025)

“хорошого прогресу”, скасувавши 122 регуляторні акти та оптимізувавши 584. Серед ключових законодавчих досягнень - прийняття регулювання про Єдину державну електронну систему дозвільних документів - ePermit⁶⁴ та набуття чинності у вересні 2024 нового закону, який дозволяє економічну діяльність на основі “вільної декларації” для низькоризикових сфер. Крім того, у лютому 2024 року було ухвалено закон⁶⁵, який узгоджує корпоративне управління державних підприємств з Настановами Організації економічного співробітництва та розвитку, надаючи наглядовим радам ексклюзивні повноваження і знижуючи політичний вплив. Ці успіхи є вирішальними для політичного схвалення готовності до відкриття Кластеру 2 у 2025 році.⁶⁶

Незважаючи на ці досягнення, залишаються суттєві структурні виклики, які потребують посиленої уваги для успішного закриття економічних кластерів. Фундаментальною проблемою є значний державний слід в економіці, де частка державного сектору у валовій доданій вартості зросла до 22% у 2023 році, а загальне державне споживання становить майже 42% ВВП.⁶⁷ Це підкреслює необхідність прискорення приватизаційних процесів, які у 2023 та 2024 роках були

доволі низькі та обмежувалися лише малими активами, без укладення жодних великих угод. Іншим значним спотворенням ринку є цінова політика: тарифи на електроенергію для домогосподарств, попри підвищення у червні 2024 року, все ще залишаються нижче собівартості виробництва, що заважає повній лібералізації. Крім того, реформа Антимонопольного комітету⁶⁸, хоча й просунулася, все ще має слабкі місця, такі як відсутність конкурсного процесу для призначення голови АМКУ.

⁶⁴ Business ePermit programme launched in Ukraine. URL: <https://eufordigital.eu/business-epermit-programme-launched-in-ukraine/> (дата звернення: 24.09.2025)

⁶⁵ Закон України. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3587-20#Text> (дата звернення: 24.09.2025) ⁶⁶ European Council, 23 October 2025, Ukraine. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/10/23/european-council-23-october-2025-ukraine/> (дата звернення: 24.10.2025) ⁶⁷ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2023 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf (дата звернення: 08.07.2025)

⁶⁸ Антимонопольний комітет. URL: <https://amcu.gov.ua/> (дата звернення: 08.10.2025)

Узагальнюючи, період 2024-2025 років став переломним, забезпечивши політичну готовність до відкриття ключових кластерів. Проте, на наступному етапі переговорів успіх залежатиме і від здатності України перейти від законодавчого прийняття до глибокої імплементації, вирішуючи системні виклики у сфері якості державного управління та структурної лібералізації економіки, і від того, щоб країни-члени ЄС були не проти. З осені 2025 року ЄС готовий відкрити перший переговорний кластер з Україною, але Угорщина блокує це рішення.⁶⁹

Більше того, як повідомили у Politico, Угорщина, прагнучи послабити підтримку України в ЄС, заявила про намір сформувати “антиукраїнський альянс” за участю Чехії та Словаччини, що отримало назву “нова Вишеградська трійка” без Польщі.⁷⁰ Прем’єр-міністр Угорщини Віктор Орбан сподівається об’єднати зусилля з прем’єр-міністром Словаччини Робертом Фіцо та прагматично налаштованим чеським політиком Андреєм Бабішем, чия партія перемогла на виборах, щоб узгоджувати позиції перед ключовими зустрічами лідерів ЄС. Хоча до створення міцного політичного блоку ще далеко, його потенційне формування

може суттєво перешкодити європейським зусиллям із надання фінансової та військової допомоги Україні, створюючи “блок скептиків” у Європейській Раді та ускладнюючи консенсусні рішення.

3.3 Виконання Україною політичних та економічних критеріїв членства у 2025 році. Порівняння з попередніми роками

Аналіз виконання Україною Копенгагенських критеріїв у звіті ЄК за 2025 рік демонструє парадоксальну та асинхронну динаміку. Офіційно цей звіт був позитивно сприйнятий українською владою, яка відзначила його як “найкращу оцінку за три роки”.⁷¹ Однак цей загальний позитивний фон приховує

⁶⁹ ЄС знову не зміг ухвалити рішення щодо відкриття переговорних кластерів з Україною. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/1115157.html> (дата звернення: 28.10.2025)

⁷⁰ Hungary plans new anti-Ukraine bloc with Czechia, Slovakia. URL: <https://www.politico.eu/article/hungary-anti-ukraine-bloc-czechia-slovakia-viktor-orban-andrej-babis-robert-fico/> (дата звернення: 28.10.2025) ⁷¹ European Commission presents report on Ukraine's progress within the 2025 Enlargement Package – best assessment in three years. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/vevrokomisiia-predstavyla-zvit-shchodo-prohresu-ukrainy-v-mezhakh-paketa-rozshyrennia-2025-naikrashcha-otsinka-za-try-roky> (дата звернення: 04.11.2025)

фундаментальні проблеми, виявлені у ключових сферах. Сам звіт ЄК, попри прогрес, містить пряме застереження: “...також були деякі елементи помітного занепокоєння, зокрема у забезпеченні міцної та незалежної антикорупційної рамки.”⁷² Цей парадокс між “найкращою оцінкою” та “помітним занепокоєнням” - відображає глибоку розбіжність між макроекономічною стабілізацією, яка стала драйвером позитивної оцінки, та політичною стагнацією у фундаментальних реформах. Як прогнозували експертні кола напередодні публікації звіту, офіційний Брюссель був змушений констатувати, що “реформи майже зупинилися”.⁷³ Це створює подвійну кризу, оскільки є внутрішній саботаж реформ, що гальмує процес, і є зовнішньополітичне блокування з боку Угорщини, яке, у свою чергу, знаходить додаткові аргументи у внутрішній українській стагнації.⁷⁴

Деконструкція виконання політичних критеріїв у 2024-2025 роках, зосереджених у Кластері 1, виявляє цю суперечливу динаміку. З одного боку, Єврокомісія відзначила позитивні зрушення в окремих сферах. У реформі судової

влади (Глава 23) зафіксовано “деякий прогрес”. Цей прогрес матеріалізувався у запуску ключових інституцій, як-от, ВРП та ВККС, а також було створено Службу дисциплінарних інспекторів. ЄК покращила оцінку реформи державного управління. Проте навіть тут прогрес залишається частковим, оскільки ключова рекомендація ЄК щодо повного відновлення конкурсного, заснованого на заслугах (англ. merit-based), відбору на всі посади державної служби залишається частково невиконаною.

З іншого боку, ці формальні успіхи були повністю нівельовані регресом у найчутливішій сфері - боротьбі з корупцією. Дипломатичне формулювання ЄК про “помітне занепокоєння” є прямою реакцією на події, які були зафіксовані українським громадянським суспільством та верифіковані Брюсселем. Так званий

⁷² COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Ukraine 2025 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf (дата звернення: 04.11.2025)

⁷³ Рік стагнації, а не реформ. На Україну чекає критичний звіт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/10/22/7223108/> (дата звернення: 01.11.2025) ⁷⁴ “Завантаження” в обхід Орбана. Нова ідея ЄС про обхід вето на переговори з Україною. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/10/22/7222990/> (дата звернення: 01.11.2025)

“тіньовий звіт” українських громадських організацій, на який ЄК спирається для звіряння своїх висновків, ідентифікує першопричину кризи, а саме спроби влади у липні 2025 року підірвати незалежність антикорупційної інфраструктури (САП та НАБУ).⁷⁵ Хоча скандальні норми закону були оперативно скасовані, “тіньовий звіт” констатує, що Київ досі не прибрав усі наслідки атаки на антикорупційну інфраструктуру та фіксує суттєві виклики, що перешкоджають ефективній протидії корупції.⁷⁶ Таким чином, хоча Брюссель свідомо уникає прямої конфронтації з Києвом в офіційному документі, використовуючи м’яке кодування, він де-факто підтверджує висновки громадянського суспільства про політичну атаку на антикорупційні органи.

У порівняльному аналізі з попереднім звітним періодом глибина цієї стагнації стає ще більш очевидною. Звіт ЄК 2023 року, що охоплював 2022-2023 роки, фіксував зовсім іншу динаміку, де зазначалося, що “попри повномасштабне

вторгнення Росії, Україна продовжила прогрес у демократичних реформах та реформах верховенства права”, а надання статусу кандидата “додатково прискорило ці реформи”. До вересня 2023 року НАБУ ініціювало 501 кримінальне провадження, а САП направила до суду 82 обвинувальні акти щодо 203 осіб.⁷⁷ Натомість період 2024-2025 років демонструє повну протилежну тенденцію. Цей внутрішній провал мав негайні зовнішньополітичні наслідки. Провал України на внутрішньому антикорупційному фронті безпосередньо саботував зусилля її союзників на зовнішньому дипломатичному фронті. Згідно з аналізом, план ЄС щодо обходу вето Угорщини на відкриття переговорних кластерів “помер у липні, разом зі зміною українського уряду та одночасними атаками Банкової на антикорупційні органи”⁷⁸ Дії української влади стали “зручним аргументом” для

⁷⁵Shadow report published on Ukraine's progress in key EU accession chapters. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2025/10/20/8003513/> (дата звернення: 02.11.2025)

⁷⁶Рік стагнації, а не реформ. На Україну чекає критичний звіт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/10/22/7223108/> (дата звернення: 01.11.2025)

⁷⁷ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2023 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf (дата звернення: 06.07.2025)

⁷⁸ “Завантаження” в обхід Орбана. Нова ідея ЄС про обхід вето на переговори з Україною. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/10/22/7222990/> (дата звернення: 01.11.2025)

блокування поступок не лише з боку Угорщини, але й з боку інших скептичних країн, зокрема Нідерландів. Як висновок, внутрішня стагнація реформ стала не меншою загрозою для євроінтеграції, ніж вето Будапешта, оскільки надала йому легітимності.

На відміну від регресу в політичному блоці, саме економічний вимір став підставою для загальної позитивної оцінки звіту 2025 року. Єврокомісія констатувала, що вона покращила оцінку відповідності економічним критеріям. Аналізуючи перший критерій - існування функціонуючої ринкової економіки - було відзначено суттєве уповільнення інфляції. Економічна активність залишалася динамічною, зокрема завдяки відновленню експорту товарів після того, як Україна відновила контроль над Чорноморським морським коридором.⁷⁹ Водночас ця стабілізація відбувалася на тлі нових шоків, зокрема атак на енергетичну

інфраструктуру в першій половині 2024 року, що знищили близько 50% генеруючих потужностей. Щодо другого критерію - здатності витримувати конкурентний тиск - ЄС залишається найбільшим торговельним партнером, зокрема, 65% експорту у 2023 та джерелом прямих іноземних інвестицій, наприклад, 75% станом на 2022. Хоча поточний рахунок платіжного балансу у 2024 році погіршився до дефіциту -5.4% ВВП, міжнародні резерви зростали завдяки потужному зовнішньому фінансуванню, покриваючи 4.8 місяців майбутнього імпорту за даними на липень 2024.⁸⁰

Проте, попри формальне покращення оцінки, детальний аналіз макроекономічних показників за 2024 рік, представлених у звіті 2025 року, виявляє значні структурні дисбаланси та вразливості. По-перше, державні фінанси зазнали “погіршення”, а валовий борг загального уряду у 2024 році зріс до критичного рівня 91.8% ВВП, що підкреслює повну залежність від зовнішнього фінансування. По

друге, торговельний баланс у 2024 році залишався глибоко дефіцитним: -26.87

⁷⁹ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2024 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine+Report+2024.pdf (дата звернення: 24.10.2025)

⁸⁰ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2024 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine+Report+2024.pdf (дата звернення: 24.10.2025)

млрд євро, при імпорті 65.44 млрд євро та експорті 38.57 млрд євро.⁸¹ Це свідчить, що відновлення Чорноморського коридору лише частково вирішило проблему. По третє, позитивний показник чистого припливу ПІІ у 2024 році у 3.23 млрд євро приховує в собі не індикатор довіри, а артефакт монетарних обмежень. Звіт ЄК прямо пояснює, що “понад три чверті припливу ПІІ становили реінвестовані прибутки”⁸², що, у свою чергу, відображає обмеження на репатріацію дивідендів через контроль за капіталом. Фактично, це “примусові” інвестиції від існуючих гравців, які не можуть вивести свій капітал, а не приплив нового. Це підтверджує висновок звіту 2024 року про “несприятливий бізнес-клімат” та збереження високих корупційних ризиків.

Покращення економічної оцінки ЄК у 2025 році стає зрозумілим лише у порівнянні з екстремально низькою базою 2022-2023 років. Звіт 2023 року аналізував економіку після колапсу реального ВВП на -29.1% у 2022 році.⁸³ Тоді економіка характеризувалася як “більш стійка, ніж очікувалося”, але така, що зазнала глибокого шоку, та була вразливою через концентрацію на секторах з низькою доданою вартістю. Таким чином, динаміка 2023-2025 років демонструє перехід від фази виживання та адаптації до шоку до фази макроекономічної стабілізації. Саме ця траєкторія - від колапсу до керованої стабілізації, забезпеченої технократичними діями НБУ та зовнішньою допомогою, і стала підставою для “покращення оцінки” ЄК у 2025 році.

Висновки до розділу 3

До кінця 2023 року Україна досягла критичного прогресу у виконанні політичних та економічних вимог, зокрема, у сфері антикорупції, судочинства та

⁸¹ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Ukraine 2025 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf (дата звернення: 04.11.2025)

⁸² COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Ukraine 2025 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf (дата звернення: 04.11.2025)

⁸³ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2023 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf (дата звернення: 06.07.2025)

корпоративного управління, що забезпечило позитивну рекомендацію Єврокомісії про відкриття переговорів про вступ.

Ключовим фактором, що засвідчує досить успішне виконання політичних та економічних критеріїв у наступні 2024-2025, є рішення Європейської Ради у жовтні 2025 року, яке визнає Кластер 1 готовим до відкриття переговорів, але, на жаль, не прийняло рішення через Угорщину. Цей політичний успіх ґрунтується на значному інституційному прогресі, досягнутому протягом 2023–2024 років, включаючи повне відновлення функціональності ключових органів судового самоврядування ВРП та ВККС, що дозволило відновити кадрові процедури, а

також успішне завершення формування Верховного Суду після перевірок доброчесності. Хочеться вірити, що й надалі усе буде відбуватися за принципами доброчесності. Крім того, інституційна спроможність антикорупційних органів була посилена шляхом збільшення штату НАБУ та запуску незалежних конкурсних процедур для керівників НАБУ та АРМА.

Оцінка виконання політичних та економічних критеріїв значно покращилася, що забезпечило політичне схвалення Європейської Ради у 2025 році щодо готовності до відкриття Кластеру 2, проте Угорщина виправдовує метафору, що вона “Троянський кінь Європи” і блокує це рішення. Угорщина на чолі з В. Обраном і своєю нинішньою антиукраїнською політикою прагне зруйнувати єдність Євросоюзу і, можливо, сам Євросоюз повністю. Якщо ж буде створено “антиукраїнський альянс”, то це буде ще одним викликом для України, яка уже і так є рекордсменкою по викликах, як внутрішніх, так і зовнішніх.

48

РОЗДІЛ 4. ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ І ВНУТРІШНІХ ЧИННИКІВ НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ

4.1. Вплив повномасштабної війни Росії проти України на євроінтеграцію

Повномасштабна війна є найбільш вагомим зовнішнім чинником, що одночасно прискорив політичне рішення про надання Україні статусу кандидата, але й поставив під загрозу її фізичну та економічну здатність до інтеграції. Масштаби втрат і руйнувань створюють колосальний виклик, що вимагає переосмислення традиційних підходів до передвступного періоду.

Варто почати саме з людських втрат внаслідок війни, які мають довгострокові наслідки для демографічної та економічної структури України, що безпосередньо впливає на її здатність функціонувати як сучасна європейська держава. Військові втрати українських сил є значними. За оцінкою, озвученою Президентом В. Зеленським, у січні 2025 року, кількість убитих українських військовослужбовців понад 45 тисяч, а поранених 400 тисяч осіб.⁸⁴ Навіть якщо

враховувати ці мінімальні підтверджені дані, то це у будь-якому випадку висока ціна, яку Україна щодня платить за опір, свободу і європейський вибір.

Цивільне населення також несе величезні втрати. Згідно з верифікованими даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ), за період з 24 лютого 2022 року по 31 березня 2025 року було підтверджено загибель щонайменше 12 910 цивільних осіб, включаючи 682 дитини, тоді як кількість поранених сягнула майже 30 700 осіб.⁸⁴ Важливо підкреслити, що, з огляду на обмежений доступ до тимчасово окупованих територій та зон інтенсивних бойових дій, ці верифіковані показники відображають лише мінімальний поріг втрат. Фактична кількість жертв серед цивільного населення, за оцінками УВКПЛ,

⁸⁴ Зеленський стверджує, що Україна втратила вбитими понад 45 тисяч військових, а РФ – усемеро більше. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyj-vtraty-ukrajiny-vbytymy/33303309.html> (дата звернення: 28.10.2025)

⁸⁵ ООН: В Україні загинуло щонайменше 13 тисяч цивільних. URL: <https://www.dw.com/uk/oon-z-pocatku-vtorgnenna-rf-v-ukraini-zaginulo-sonajmense-13-tisac-civilnih/a-72179370> (дата звернення: 28.10.2025)

очевидно, є значно вищою, що свідчить про катастрофічні гуманітарні наслідки конфлікту та масове порушення норм міжнародного гуманітарного права. Лише якщо взяти до прикладу трагедію Маріуполя під час російської облоги 2022 року, то це є безпрецедентною гуманітарною катастрофою, що за кількістю жертв серед цивільного населення порівнюється з найкривавішими конфліктами сучасності. The Guardian оприлюднило дані, згідно з якими Маріуполь став другим у світі після Руанди за співвідношенням загиблих цивільних до військових, коли 95% жертв становили саме мирні жителі.⁸⁶ За попередніми даними міської ради, підтверджена кількість загиблих становить щонайменше 22 тисячі осіб, проте, як наголошують очевидці та місцева влада, справжня кількість може сягати близько 100 тисяч людей.⁸⁷ Масова загибель була спричинена блокадою міста та цілеспрямованими обстрілами житлових кварталів, лікарень та місць масового укриття, як-от Драматичний театр, що призвело до масових поховань та страшної ситуації, коли “кладовище було всюди”. Міська влада та міжнародні організації продовжують фіксувати ці воєнні злочини, прагнучи притягнути Росію до

відповідальності за руйнування та безпрецедентні втрати життя. Висока кількість військових та цивільних втрат, а також масова інвалідизація населення створюють глибокий демографічний бар'єр для економічної та соціальної гармонізації з ЄС. За даними Міністерства соціальної політики України, від початку повномасштабного вторгнення РФ і до червня 2025 року кількість людей з інвалідністю в Україні зросла щонайменше на 600 тисяч осіб.⁸⁸ Це підтверджує, що гуманітарні наслідки війни мають довгостроковий характер, оскільки це зростання охоплює як військових, так і значну кількість цивільних громадян, які отримали травми внаслідок обстрілів та бойових дій. Якщо до

⁸⁶ Revealed: Israeli military's own data indicates civilian death rate of 83% in Gaza war. URL: https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2025/aug/21/revealed-israeli-militarys-own-data-indicates-civilian-death-rate-of-83-in-gaza-war?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 01.10.2025)

⁸⁷ «Кладовище було всюди». Загиблі в Маріуполі – нові свідчення та підрахунки. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryzov-ya-viyna-mariupol-okupatsiya-zhertvy-ruanda/33525687.html> (дата звернення: 01.10.2025)

⁸⁸ За час війни в Україні стало на 600 тисяч людей з інвалідністю більше - Мінсоцполітики. URL: <https://podrobnosti.ua/2502699-za-chas-vjini-v-ukran-stalo-na-600-tisjach-nvaldv-blshe-mnsotspoltiki.html> (дата звернення: 01.10.2025)

повномасштабного вторгнення загальна кількість осіб зі статусом інвалідності в Україні становила близько 2,7 мільйона, то наразі ця цифра наближається до 3,3 мільйона осіб.

Наслідки окупації Маріуполя включають не лише людські втрати, але й масштабні примусові депортації та руйнування інфраструктури. Українська влада верифікувала 33 тисячі осіб, яких російські окупанти примусово вивезли на тимчасово окуповану територію Донеччини або безпосередньо до РФ.⁸⁹ Окрім того, як повідомив мер Маріуполя В. Бойченко, внаслідок інтенсивних боїв та обстрілів 90% міської інфраструктури зазнало критичних пошкоджень, що свідчить про повне руйнування життєзабезпечення міста. І в Україні уже є досить багато таких міст, селищ і сіл, які мають таку ж історію, як Маріуполь.

Успішна інтеграція вимагає наявності достатньої кількості працездатного населення та стійкої системи соціального забезпечення. Скорочення людського капіталу та збільшення навантаження на соціальні служби ускладнює

довгострокову економічну стабілізацію та реалізацію соціального acquis. Це означає, що плани відновлення, які, за оцінками, вимагають \$524 млрд протягом наступного десятиліття⁹⁰, повинні бути орієнтовані не лише на відбудову цегли, а й на створення інклюзивного середовища, реінтеграцію ветеранів та осіб з інвалідністю, що є прямою вимогою ЄС до соціальної політики.

Важливо навести хороший приклад роботи та інформування українців про безбар'єрність. Програма Олександра Терена “Відвал ніг, або All інклюзив”⁹¹ є важливим соціально-просвітницьким проєктом, спрямованим на протестування та висвітлення критичної проблеми безбар'єрності міст України. У своїх відео чоловік, який сам пересувається на кріслі колісному, наочно демонструє, що, незважаючи на третій рік повномасштабного вторгнення та значне зростання

⁸⁹ Revealed: Israeli military's own data indicates civilian death rate of 83% in Gaza war. URL: https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2025/aug/21/revealed-israeli-militarys-own-data-indicates-civilian-death-rate-of-83-in-gaza-war?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 01.10.2025)

⁹⁰ Updated damage assessment finds \$524 billion needed for recovery in Ukraine over next decade. URL: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/updated-damage-assessment-finds-524-billion-needed-recovery-ukraine-over-next-decade> (дата звернення: 01.10.2025)

⁹¹ ТЕРЕН. YouTube канал. URL: <https://www.youtube.com/@TERENUA/videos> (дата звернення: 01.10.2025)

кількості людей з інвалідністю, реальна ситуація з доступністю інфраструктури, на жаль, залишається вкрай незадовільною, бо міста досі неадаптовані. Його програма акцентує увагу на тому, що безбар'єрність є не лише вимогою європейської інтеграції, а й нагальною потребою сьогодення та основою для соціальної реінтеграції ветеранів, і її впровадження мало бути пріоритетом задовго до початку великої війни.

Більше того, Олександр Терен зараз працює над другим сезоном свого інклюзивного шоу під назвою “Відвал Ніг: Робота”, де тепер замість лише тестування міської доступності, Терен із медійними гостями занурюється у світ працевлаштування, перевіряючи ринок на інклюзивність та демонструючи на власному досвіді, наскільки різні сфери діяльності підходять для людей з інвалідністю. Головний меседж сезону - це не про жалість, а про роботу, можливості та доведення того, що фізичні бар'єри не є перешкодою, коли людина

впевнено стоїть на своєму. Таким чином, шоу дає українцям можливість краще зрозуміти людей з інвалідністю, їхні умови праці та сприяє взаємній допомозі у вирішенні системних питань. Це шоу дає надію людям і допомагає рухатися далі попри складнощі, які виникають.

Щодо прямих збитків, спричинених війною, то вони зростають безперервно, що фіксується аналізом KSE Institute Проєкт “Росія заплатить”.⁹² Якщо на початку вторгнення прямі збитки інфраструктурі оцінювалися у 63 млрд доларів, то до січня 2024 року ця сума зросла до 155 млрд доларів, а станом на листопад 2024 року досягла 170 млрд.⁹³ І можна припустити, що станом на жовтень 2025 року ця сума може бути 190-200 млрд, адже щодня РФ обстрілює усю інфраструктуру.

Енергетичний сектор став пріоритетною мішенню. Збитки енергетичному сектору зросли до 14.6 млрд доларів до листопада 2024 року.⁹⁴ Наслідки атак є

⁹² «Росія заплатить». URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/> (дата звернення: 01.10.2025)

⁹³ Damages to Ukraine’s infrastructure due to the war have risen to \$170 billion — KSE Institute estimate as of November 2024. URL: <https://kse.ua/about-the-school/news/damages-to-ukraine-s-infrastructure-due-to-the-war-have-risen-to-170-billion-kse-institute-estimate-as-of-november-2024/> (дата звернення: 01.10.2025)

⁹⁴ Damages to Ukraine’s infrastructure due to the war have risen to \$170 billion — KSE Institute estimate as of November 2024. URL: <https://kse.ua/about-the-school/news/damages-to-ukraine-s-infrastructure-due-to-the-war-have-risen-to-170-billion-kse-institute-estimate-as-of-november-2024/> (дата звернення: 01.10.2025)

катастрофічними, адже Україна втратила 80% своєї теплової генерації, а загальна потужність електрогенерації впала з 56 ГВт до орієнтовно 9 ГВт наприкінці 2024 року.⁹⁵ Були повністю або частково зруйновані ключові об’єкти, включаючи Каховську та Дніпровську гідроелектростанції, а також Трипільську та Зміївську теплові електростанції.

Масштаб руйнувань, особливо в критичній інфраструктурі, означає, що Україна не може функціонувати як сучасна європейська економіка без швидкого та повного відновлення. Оскільки фінансування цього відновлення забезпечуватиметься міжнародними донорами, включаючи ЄС, кожен інфраструктурний проєкт автоматично стає проєктом гармонізації зі стандартами ЄС.⁹⁶ Це створює подвійний виклик, адже треба відновлювати інфраструктуру швидко, оскільки це військова та гуманітарна необхідність, і також якісно

впроваджувати європейські стандарти, наприклад, у сфері енергетичної безпеки, екології та будівельних норм. Цей процес вимагає надзвичайної прозорості та ефективного нагляду за використанням міжнародних фондів.

Війна в Україні має широкі глобальні економічні наслідки, які оцінюються у 543–600 млрд доларів непрямих втрат.⁹⁷ Це також стосується і єдиного ринку ЄС. Дані Eurostat та Європейського інвестиційного банку демонструють, що війна підвищує економічні ризики для фірм у самому ЄС. Частка європейських фірм, які ризикують дефолтом по своїх боргах, зросла з 10% до 17% протягом року після початку вторгнення.⁹⁸ Найбільше страждають сектори, чутливі до логістики та постачання, такі як транспорт, хімічна та фармацевтична промисловість, а також харчова та сільськогосподарська галузі. Географічний фактор також є важливим, тому що фірми, розташовані у країнах, що межують з Україною, зокрема Польщі, Латвії та Литви, зазнають значних труднощів, які вимагають як адаптації до нових

⁹⁵ The Russia-Ukraine War Report Card, Oct. 1, 2025. URL: <https://www.russiamatters.org/news/russia-ukraine-war-report-card/russia-ukraine-war-report-card-oct-1-2025> (дата звернення: 05.10.2025)

⁹⁶ Ukraine's wartime recovery and the role of civil society. URL: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2024-06/2024-06-05-ukraine-wartime-recovery-role-civil-society-lutsevych.pdf.pdf> (дата звернення: 05.10.2025) ⁹⁷ Direct damage caused to Ukraine's infrastructure during the war has already reached almost \$63 billion. Global economic losses are about \$543–600 billion. URL: <https://kse.ua/about-the-school/news/zbitki-naneseni-infrastrukturi-ukrayini-v-hodi-viyini-skladayut-mayzhe-63-mlrd/> (дата звернення: 05.10.2025)

⁹⁸ Ukraine economic shock. URL: <https://www.eib.org/en/stories/ukraine-trade-inflation> (дата звернення: 05.10.2025)

логістичних реалій, так і управління підвищеними геополітичними та торговельними ризиками.

Оскільки економічна нестабільність в Україні безпосередньо призводить до підвищення ризиків та збитків для фірм ЄС, особливо у східному регіоні, стабілізація та відновлення України стають стратегічним геоекономічним імперативом для Брюсселя. Це перетворює євроінтеграцію з політичного акту солідарності на стратегічну інвестицію. Інтеграція України через гармонізацію та подальшу фінансову підтримку розглядається як захід захисту східного флангу єдиного ринку ЄС від подальших економічних потрясінь.

4.2. Міжнародна підтримка України в євроінтеграційному процесі

Міжнародна підтримка є критичним зовнішнім чинником, який дозволяє Україні підтримувати опір та продовжувати інституційні реформи. Обсяги допомоги, наданої західними партнерами, є безпрецедентними. З початку повномасштабного вторгнення ЄС та його держави-члени мобілізували майже 122 млрд євро на підтримку України.⁹⁹ США, своєю чергою, виділили понад 174 млрд доларів станом на квітень 2024 року.¹⁰⁰ Ключову роль у забезпеченні довгострокової фінансової передбачуваності відіграє Ukraine Facility від ЄС, який передбачає до 50 млрд євро підтримки на період 2024–2027 років.¹⁰¹ Цей пакет подвоїв загальні попередні зобов'язання ЄС і забезпечує основу для відновлення, реконструкції та модернізації відповідно до європейського шляху.

Окрім інституційної допомоги ЄС, деякі європейські країни взяли на себе значні багаторічні зобов'язання. Наприклад, Німеччина анонсувала чотирирічний військовий пакет на €10.5 млрд (2024–2027 рр.). Норвегія через свою “Програму

⁹⁹ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2024 Report. URL:

https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine+Report+2024.pdf (дата звернення: 24.10.2025)

¹⁰⁰ Ukraine Aid is Important, But So is Oversight of This Funding and Assistance. URL:

<https://www.gao.gov/blog/ukraine-aid-important-so-oversight-funding-and-assistance> (дата звернення: 24.10.2025) ¹⁰¹

Ukraine Facility від ЄС та програма МВФ: моніторинг виконання Україною індикаторів та структурних маяків. URL: <https://surl.li/mdtkai> (дата звернення: 24.10.2025)

підтримки Нансена” виділила €6.6 млрд на 5 років. При цьому Норвегія є найбільшим донором відносно власного ВВП, надаючи допомогу в розмірі 1.7% ВВП. Додаткові багаторічні пакети були затверджені Данією, Великою Британією, Швейцарією, Швецією, Португалією та Литвою.¹⁰²

Також були запроваджені нові механізми фінансування, такі як ініціатива G7 щодо прискорених позик (англ. ERA Loans) на 50 млрд доларів, які будуть погашені за рахунок майбутніх доходів від заморожених російських суверенних активів. У цій ініціативі США зобов'язалися надати 20 млрд доларів.¹⁰³

Отже, багаторічні фінансові зобов'язання, особливо Ukraine Facility, є свідченням важливого геополітичного зсуву у відповідальності. В умовах політичної волатильності допомоги США, зокрема, затримки на початку 2024 року

13 та політичні коливання у 2025 році¹⁰⁴, саме ЄС став головним інституційним якорем, що забезпечує довгострокову стійкість України. Це посилює зв'язок між фінансовою підтримкою та вимогами щодо реформ, оскільки Facility є основним інструментом впливу та моніторингу реформаторського порядку денного України.

Щодо питання військової допомоги, то воно є ключовим для стратегічної стійкості України. Згідно з аналізом Палати громад Великої Британії, поточний підхід Заходу, який полягає у “повільному нарощуванні ресурсів та можливостей”, може бути достатнім лише для запобігання рішучої поразки, але є недостатнім для досягнення перемоги на полі бою.¹⁰⁵ Такий підхід призводить до затягування конфлікту та надзвичайно високих людських втрат. Своєчасність допомоги також викликала занепокоєння. Затримки, зокрема, на початку 2024 року, розцінюються НАТО як чинник, що ускладнив оборону і дозволив російським силам досягти тактичних успіхів на сході.¹⁰⁶ Ці зволікання, викликані переважно

¹⁰² A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine.

URL: https://turner.house.gov/_cache/files/3/6/36b32d41-3aa9-4bb2-b4a8-53c4b77836b6/CBD127EFCC924620FF617C51048E8DE6.ukraine-support-tracker.pdf (дата звернення: 24.10.2025)

¹⁰³ Ukraine Oversight. Status of Funds. URL: <https://www.ukraineoversight.gov/Funding/> (дата звернення: 26.10.2025)

¹⁰⁴ Ukraine update: October 2025. URL: <https://lordslibrary.parliament.uk/ukraine-update-october-2025/> (дата звернення: 26.10.2025)

¹⁰⁵ Ukraine: The Case for Urgency. URL: <https://publications.armywarcollege.edu/News/Display/Article/3706184/ukraine-the-case-for-urgency/> (дата звернення: 26.10.2025)

¹⁰⁶ Military assistance to Ukraine (February 2022 to January 2025). URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9477/> (дата звернення: 29.10.2025)

внутрішньополітичними суперечками у США та процесами узгодження фінансування в Європі, безпосередньо погіршили здатність українських сил утримувати лінії оборони. Як наслідок, російські війська змогли скористатися дефіцитом боєприпасів та озброєння в українській армії, досягнувши тактичних успіхів на східному фронті. У звіті наголошується, що ці події ще раз підтвердили критичну залежність України від передбачуваної та безперервної військової підтримки союзників для ефективного протистояння агресії.

З іншого боку, позитивний вплив допомоги був досягнутий завдяки доволі високій якості обладнання та ефективній координації між донорами та українськими інституціями, які мали високий рівень бойових навичок. Цей фокус

на оснащенні став можливим через те, що Збройні сили України вже мали високий рівень бойових навичок та організаційної спроможності, сформованої після 2014 року, що зменшило потребу в базовому навчанні. Додатково, успіх забезпечила ефективна координація та комунікація між країнами-донорами та українськими оборонними інституціями, які виявилися спроможними швидко управляти, розподіляти та інтегрувати отриману допомогу в бойові дії. Довгострокові плани безпеки, обіцяні Україні, зосереджені на постійному постачанні сучасного обладнання та зміцненні власної оборонно-промислової бази.¹⁰⁷ Такий підхід перетворює військову підтримку на прискорений шлях до інтеграції сектора безпеки та оборони України до західної архітектури, вимагаючи впровадження стандартів НАТО та ЄС у логістику, управління та виробництво.

Питання, яке турбує і цікавить усіх: “Чи могли б донори дати більше?”. Існує думка, що європейські країни, незважаючи на значні фінансові зобов’язання, можуть вже постачати “стільки, скільки можуть”, через ослаблений стан своєї оборонної промисловості. Це ставить питання про необхідність масштабних інвестицій у європейське військове виробництво. Крім того, існує значний ризик: якщо США припинять або суттєво скоротять свою допомогу, багато європейських

¹⁰⁷ Military assistance to Ukraine (February 2022 to January 2025). URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9477/> (дата звернення: 29.10.2025)

країн, ймовірно, також зменшать свої зобов’язання.¹⁰⁸ А отже, є обмеження спроможності донорів.

Крім цього, виділення безпрецедентних обсягів фінансування вимагає посиленого контролю і прозорості. Агентства, наприклад, таке як Управління підзвітності уряду США (U.S. GAO), наголошують на необхідності посилення вимог до нагляду, моніторингу використання зброї та відстеження коштів. Сприйняття корупції в Україні, особливо у сфері військових закупівель, може створювати внутрішні проблеми легітимності і, що важливіше, ставити під загрозу подальше надання західної військової підтримки.¹⁰⁹ Недотримання стандартів

прозорості може стати вирішальним аргументом для політичних сил у країнах донорах, які виступають проти допомоги Україні, та призвести до скорочення або повного припинення критично важливих поставок. Таким чином, боротьба з корупцією розглядається як невід’ємна частина оборонної стратегії та питання національної безпеки.

4.3. Внутрішні виклики і переваги на шляху європейської інтеграції

Внутрішні виклики пов’язані зі здатністю України підтримувати динаміку реформ, боротися з корупцією та зберігати суспільну єдність під час тривалої війни. Ці чинники безпосередньо впливають на відповідність України політичним критеріям членства за Копенгагенськими критеріями.

Україна розпочала переговори, маючи вже створену спеціалізовану антикорупційну архітектуру, включаючи Національне антикорупційне бюро (НАБУ), Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП) та Вищий антикорупційний суд (ВАКС). Ця інституційна база є більш розвиненою, ніж та, з якою починали переговори деякі попередні кандидати з Балкан.¹¹⁰ У своєму звіті за 2024 рік Європейська Комісія позитивно оцінила прогрес України у

¹⁰⁸ Is Ukraine Now Doomed? URL: <https://www.csis.org/analysis/ukraine-now-doomed> (дата звернення: 29.10.2025)

¹⁰⁹ Russia, Ukraine, and organized crime and illicit economies in 2024. URL: <https://www.brookings.edu/articles/russia-ukraine-and-organized-crime-and-illicit-economies-in-2024/> (дата звернення: 29.10.2025)

¹¹⁰ Is Ukraine Too Corrupt to Join the EU? URL: <https://www.journalofdemocracy.org/online-exclusive/is-ukraine-too-corrupt-to-join-the-eu/> (дата звернення: 29.10.2025)

запобіганні та протидії корупції, відзначивши зміцнення незалежності НАБУ, САП та Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК). Комісія також відзначила набуття досвіду у розслідуванні та судовому розгляді справ про велику корупцію.

Конфлікти навколо ключових законів та політичні дискусії, так звані у народі “срачі”, ілюструють напругу між військовою необхідністю та дотриманням демократичних стандартів, необхідних для вступу до ЄС. Одним із найбільш суперечливих законодавчих актів став закон про мобілізацію, схвалений у квітні

2024 року. Незважаючи на місяці політичних дебатів, фінальна версія закону, яка спрямована на поповнення військових лав, залишила критично важливе питання невирішеним: демобілізація військовослужбовців, які служать з початку повномасштабного вторгнення.¹¹¹ Цей конфлікт відображає нездатність політичного керівництва знайти справедливий баланс між необхідністю ротації сил та дотриманням соціальної угоди з ветеранами.

Режим воєнного стану та пов'язане з ним законодавство створюють ризики для верховенства права. Станом на червень 2024 року було зареєстровано понад 9 000 справ про колабораціонізм.¹¹² Правозахисники застерігають, що надто широке тлумачення цих законів може призвести до правових проблем для цивільного населення, яке було змушене взаємодіяти з окупаційною владою просто для виживання, наприклад, медичні працівники чи особи, які отримували соціальні послуги. Така ситуація створює ризик конфлікту з принципами захисту прав людини та верховенства права, які є наріжними каменями європейської інтеграції.

Також потрібно зазначити, що в умовах воєнного стану уряд має право на контроль ЗМІ та заборону масових зібрань.¹¹³ Рада Європи у 2024 році попередила про зростання ризиків політичного тиску та ерозії незалежності медіа. Захист

¹¹¹ Ukraine's new mobilization law leaves demobilization issue unresolved.

URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-new-mobilization-law-leaves-demobilization-issue-unresolved/> (дата звернення: 29.10.2025)

¹¹² Ukraine: Freedom in the World 2025 Country Report. URL: <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-world/2025> (дата звернення: 29.10.2025)

¹¹³ Ukraine: Freedom on the Net 2024 Country Report. <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-net/2024> (дата звернення: 29.10.2025)

судової незалежності та збереження свободи слова, навіть під час війни, розглядається як критична умова для побудови демократії, здатної протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам.¹¹⁴

Законодавчі суперечності, що спостерігаються в Україні, є прямим відображенням напруги між військовою необхідністю, яка вимагає централізації влади та оперативних рішень, і демократичними цінностями, що становлять основу *acquis* ЄС. Успіх інтеграції залежить від здатності уряду та Верховної Ради

ефективно проводити необхідні реформи, водночас зберігаючи демократичний нагляд і жорстко запобігаючи використанню військових обставин як приводу для згортання громадянських свобод.¹¹⁵ Збереження цього балансу є критичним тестом для України на шляху до членства в ЄС.

Проте варто додати, що одним із найбільш відчутних внутрішніх викликів для України, який прямо впливає на стійкість суспільства та економіки, є руйнування енергетичної інфраструктури внаслідок цілеспрямованих російських ударів. Ці атаки не лише спричиняють критичний тиск на економіку, обмежуючи виробничу спроможність і ускладнюючи роботу бізнесу, але й створюють значний соціальний та психологічний тягар для населення, яке змушене жити в умовах постійного дефіциту світла та тепла.

Цей феномен ілюструє теорію соціального невдоволення Алексіса де Токвіля¹¹⁶ про те, що стабільне енергопостачання протягом попередніх років війни сформувало в суспільстві нову функціональну норму. Коли ж російським силам вдається порушити цю рівновагу, зміна тренду на погіршення викликає значне соціальне збурення та фрустрацію. Ці щоденні побутові труднощі відволікають людський капітал та державні ресурси від виконання системних реформ. У контексті євроінтеграції, це вимагає масштабного фінансування відновлення

¹¹⁴ Defending Democracy: Ukraine's EU Path amid War and Reform. URL: <https://europeandemocracyhub.epd.eu/defending-democracy-ukraines-eu-path-amid-war-and-reform/> (дата звернення: 27.10.2025)

¹¹⁵ The Role of the Parliament in European Integration: Croatia's Lessons for Ukraine. URL: <https://ejournals.eu/en/journal/cjl/article/the-role-of-the-parliament-in-european-integration-croatias-lessons-for-ukraine> (дата звернення: 27.10.2025)

¹¹⁶ Філософські погляди Токвіля Алексіса на політику, соціологію та історію. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12818/> (дата звернення: 27.10.2025)

енергетики з боку ЄС, оскільки забезпечення внутрішньої економічної та соціальної стабільності є фундаментальною передумовою для успішного входження до Союзу.

Також важливо пам'ятати, що стійкість українського суспільства є вирішальним внутрішнім чинником, що підтримує євроінтеграційний процес, і це є тією перевагою на шляху до ЄС. Соціологічні дослідження відзначають

еволюцію суспільної свідомості: від початкового шоку та масової мобілізації, через адаптивну ейфорію, до реалізму щодо тривалого характеру конфлікту, а згодом - до втоми від війни та рутинізації надзвичайних умов.¹¹⁷

Попри цю втому, суспільство демонструє високу психологічну адаптивність та зміцнення європейської орієнтації. Українці в переважній більшості пов'язують євроінтеграцію з довгостроковою безпекою (59%) та економічними перспективами (57%).¹¹⁸ Це підтверджує стійкий консенсус щодо стратегічного вектору навіть під час активних бойових дій.

Волонтери та громадські організації залишаються найбільш довіреною соціальною групою в Україні.¹¹⁹ Громадянське суспільство вже відіграє активну роль у підтримці відновлення, але зазначає недостатню співпрацю з боку державних інституцій. Тривала війна створює ризик послаблення функціонування та підзвітності державних інституцій, що підвищує ризики неефективного використання коштів, виділених на відновлення. З огляду на це, громадянське суспільство повинно виконувати критичну функцію “сильного наглядча” (англ. watchdog function) на національному та регіональному рівнях. Ця функція є життєво важливою для забезпечення підзвітності та запобігання зловживанням у

¹¹⁷ Framing war: The evolution of the social perception of war in Ukraine - ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/392299748_Framing_war_The_evolution_of_the_social_perception_of_war_in_Ukraine (дата звернення: 27.10.2025)

¹¹⁸ Ukraine's Challenge to Europe: The EU as an Ethical and Powerful Geopolitical Actor. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/ethics-and-international-affairs/article/ukraines-challenge-to-europe-the-eu-as-an-ethical-and-powerful-geopolitical-actor/742D2A0510C5088E1CC82B2F899B35D1> (дата звернення: 27.10.2025) ¹¹⁹ Ukraine's wartime recovery and the role of civil society - Chatham House. URL: https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2024-06/2024-06-05-ukraine-wartime-recovery-role-civil-society_lutsevykh.pdf.pdf (дата звернення: 27.10.2025)

процесі відновлення, що є фундаментальним для демократичної стійкості, необхідної для успішного завершення інтеграції.

Більше того, вступ України до ЄС є стратегічною метою, що передбачає глибоку системну трансформацію держави та надає комплексні, багатовимірні переваги. Насамперед, у політико-правовому та безпековому вимірі, членство

означає остаточну геополітичну фіналізацію та незворотне закріплення України в європейському ціннісному просторі, усуваючи “сіру зону” невизначеності. Україна перетворюється з об’єкта політики на повноцінного суб’єкта, отримуючи право голосу в Раді ЄС, Європарламенті та Комісії, що дає прямий інструмент впливу на загальноєвропейські рішення. Окрім посилення безпеки через статтю 42.7 Договору про ЄС, членство слугує “зовнішнім якорем” для верховенства права, цементуючи незалежність судової системи та антикорупційну інфраструктуру.

Не менш важливим є економічний вимір, де ключова перевага - це повна інтеграція до Єдиного ринку ЄС через реалізацію “чотирьох свобод”, що надає бізнесу безбар’єрний доступ до ринку з понад 440 мільйонами споживачів. Членство є найпотужнішим сигналом для міжнародного капіталу про захист інвестицій, що стимулюватиме приплив ІІІ для відбудови. Україна також отримає доступ до Структурних фондів ЄС та Фонду згуртування для модернізації інфраструктури, а участь у САП відкриє доступ до багатомільярдних субсидій.

Нарешті, у соціально-гуманітарному вимірі громадяни отримають найбільш відчутні переваги: на відміну від безвізу, це повне право вільно жити, працювати та навчатися у будь-якій країні ЄС. Це також означає імплементацію високих соціальних стандартів, повну участь у програмах Erasmus+ та Horizon Europe з автоматичним визнанням кваліфікацій та підвищення якості життя через жорсткі екологічні стандарти ЄС.

Додатково, членство гарантує приєднання до найвищих у світі стандартів захисту прав споживачів. Це стосується безпеки товарів, прозорого маркування, прав авіапасажирів, а також цифрових прав, зокрема, скасування плати за роумінг “Roam Like at Home” та захисту персональних даних за стандартами GDPR.

61

Безпосередньо на якість життя вплине впровадження жорстких екологічних стандартів ЄС щодо якості повітря та води, а також високих вимог до безпечності харчових продуктів за принципом “Farm to Fork”. Крім того, громадяни отримають доступ до європейської системи охорони здоров’я, зокрема право на невідкладну допомогу в інших країнах-членах через Європейську картку медичного

страхування (EHIC) та гарантії якості ліків, схвалених Європейською агенцією з лікарських засобів (EMA).

Потенційні переваги від членства в ЄС є фундаментальними та багатовимірними, що є дуже добре для нас у перспективі. Хоча шлях до цієї мети надзвичайно складний і вимагає титанічної технічної роботи з адаптації *acquis* та впровадження інституційних реформ, особливо в умовах воєнного стану, масштаб очікуваних здобутків – це повна цивілізаційна інтеграція, гарантії стабільного демократичного розвитку та економічного процвітання - повністю виправдовує рівень необхідних національних зусиль.

Висновки до Розділу 4

Євроінтеграційний процес України є складним динамічним балансом між катастрофічним тиском війни та мобілізаційною силою європейської перспективи. Катастрофічний тягар війни - колосальні втрати людського капіталу та інфраструктурні збитки залишаються і будуть залишатися головним бар'єром. Водночас, необхідність міжнародного фінансування відновлення, загальні потреби яких оцінюються у, ймовірно, уже більше, ніж 524 млрд доларів, примушує Україну інтегрувати стандарти ЄС у кожен проєкт відбудови, перетворюючи реконструкцію на процес посиленої гармонізації.

Через недостатність військової допомоги та політичну мінливість у США, ЄС із пакетом *Ukraine Facility* став ключовим стратегічним та фінансовим донором. Цей фактор посилює вплив ЄС на внутрішньополітичний порядок денний України, моніторинг реформ та зобов'язує український уряд до подальшої інституційної інтеграції.

62

Внутрішня легітимність євроінтеграції визначається балансом безпеки та демократії. Внутрішні виклики, такі як корупція, законодавчі суперечності, відображають напругу між вимогами військового часу та демократичними стандартами ЄС. Збереження довіри партнерів залежить від посилення антикорупційних інституцій та забезпечення прозорості у сфері закупівель та

відновлення, оскільки корупційний скептицизм залишається стратегічним інструментом російського впливу, який дуже діє на Захід. Попри всі виклики, стійкість суспільства та його високий консенсус щодо європейського вибору є вирішальною перевагою, а роль громадянського суспільства як інституціоналізованого “сильного наглядача” є критичною для нагляду за коштами на відновлення і справедливістю.

Підсумовуючи, аналіз потенційних переваг вступу до ЄС демонструє, що вони є комплексними, системними та всеохопними. Вони не обмежуються лише економічною модернізацією через доступ до Єдиного ринку та структурних фондів, але й охоплюють фундаментальну політико-правову трансформацію, як-от гарантії верховенства права, інституційна стійкість, та соціальну еволюцію, а саме високі стандарти життя, захист прав, свобода пересування. Саме масштаб та екзистенційна важливість цих потенційних здобутків обґрунтовують той надзвичайно складний шлях, який має пройти держава.

63

РОЗДІЛ 5. ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

5.1 Переваги та можливі ризики вступу України до ЄС

Вступ України до Європейського Союзу є безпрецедентним проєктом розширення, що відбувається в умовах “нової парадигми розширення” (англ. Wartime Enlargement), де інтеграція розглядається як нагальний геополітичний імператив.¹²⁰ Україну позиціонують як активного донора колективної безпеки, що є унікальним аспектом порівняно з попередніми хвилями розширення. Інтеграція України, яка має одну з найбільших постійних армій у Європі, а саме близько 1 мільйона військовослужбовців¹²¹ та є світовим лідером у сфері військових технологій, зокрема дронів та ІІІ-систем, посилить здатність ЄС реагувати на гібридні загрози та значно зміцнить його обороноздатність. Європейська Комісія відкривала у вересні 2024 Офіс оборонних інновацій у Києві¹²², а спільні підприємства, наприклад, Rheinmetall для виробництва 155-мм снарядів¹²³,

свідчать про інтеграцію української оборонно-промислової бази до європейського простору.

З економічної точки зору, вступ України, чий ВВП прогнозовано зросте на 49% до 2029 року, може збільшити загальний економічний випуск ЄС на 1% та його населення на 9%, що зіставно з ефектом від вступу Польщі у 2004 році.¹²⁴ Людський капітал України є висококваліфікованим: 58% українців віком 30-34 роки мають

¹²⁰ Wartime Enlargement: How the War in Ukraine Transforms the Development of EU - Athena – Critical Inquiries in Law, Philosophy and Globalization. URL: <https://athena.unibo.it/article/download/20279/18984/87478> (дата звернення: 29.10.2025)

¹²¹ The Benefits and Opportunities of Ukraine's EU Accession - Tony Blair Institute. URL: <https://institute.global/insights/geopolitics-and-security/the-benefits-and-opportunities-of-ukraines-eu-accession> (дата звернення: 29.10.2025)

¹²² Ukraine: EU opens a Defence Innovation Office in Kyiv. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/ukraine-eu-opens-defence-innovation-office-kyiv_en (дата звернення: 30.10.2025)

¹²³ Rheinmetall Ukrainian Defense Industry LLC. URL: <https://www.rheinmetall.com/en/company/subsidiaries/rheinmetall-ukrainian-defense-industry> (дата звернення: 29.10.2025)

¹²⁴ The Benefits and Opportunities of Ukraine's EU Accession - Tony Blair Institute. URL: <https://institute.global/insights/geopolitics-and-security/the-benefits-and-opportunities-of-ukraines-eu-accession> (дата звернення: 29.10.2025)

повну вищу освіту. Крім того, Україна володіє значними запасами критичної та стратегічної сировини.¹²⁵

Водночас, вступ такої великої країни, як Україна, яка до того ж є значним сільськогосподарським виробником і має низький рівень доходу, генерує значні фінансові та інституційні ризики, що робить реформу ЄС неминучою. Йдеться про кардинальні зміни у двох найбільших бюджетних статтях ЄС: спільній аграрній політиці (САП) та політиці згуртування. Фактично, Україна - це каталізатор реформування ЄС.

Застосування чинних правил САП до України, з її величезними сільськогосподарськими угіддями, дозволить країні претендувати на 96.5 мільярда євро фінансування.¹²⁶ Це створює пряму загрозу фінансовій стабільності САП, оскільки загальний бюджет політики не розрахований на таке збільшення. Крім цього, щоб профінансувати Україну в рамках чинного бюджету, може знадобитися

скорочення субсидій на 20% для поточних держав-членів. Це призведе до гострих політичних конфліктів, особливо з країнами, чиї фермери сильно залежать від дотацій ЄС, що робить реформу САП неминучою передумовою перед вступом України.

Крім цього, в українській системі державного управління, особливо в законодавчому процесі, існує значний дефіцит формування політики на основі доказів (англ. evidence-based policy-making). Це системна слабкість, яка перетворює процес євроінтеграції з аналітичної роботи на механічне “закриття” вимог.

Проблема проявляється у тому, що ключові супровідні документи до законопроектів - пояснювальні записки, оцінки впливу (ОВ) та фінансово економічні обґрунтування (ФЕО) - часто готуються формально, “для галочки”, а не як реальний інструмент аналізу. Ми маємо цю проблему з декількох причин.

Відсутність достатньої кількості фахівців, здатних провести якісну Оцінку регуляторного впливу (ОРВ) або складний фінансовий прорахунок. У стресі через

¹²⁵ Ukraine: The Case for Urgency. URL: <https://publications.armywarcollege.edu/News/Display/Article/3706184/ukraine-the-case-for-urgency/> (дата звернення: 29.10.2025)

¹²⁶ Ukraine: Freedom in the World 2025 Country Report. URL: <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-world/2025> (дата звернення: 29.10.2025)

війну та “турборежимі” ухвалення рішень аналіз наслідків приноситься в жертву політичній швидкості. Документи дописуються постфактум, підганяючись під уже ухвалене політичне рішення. Більше того, оцінка впливу сприймається як бюрократична перепона, а не як інструмент для уникнення помилок.

Такий підхід створює основні ризики для процесу узгодження з *Acquis Communautaire*. Найбільша небезпека - це формальна транспозиція. Україна може ухвалити закон, текст якого на 100% відповідає директиві ЄС. Однак без належної оцінки впливу на бізнес, громадян та довкілля, цей закон може виявитися абсолютно непрацюючим в українських реаліях. ЄС вимагає не просто наявності закону, а його практичного впровадження. Без аналізу як це буде працювати ми отримуємо “мертві” норми, що є лише імітацією, а не реальною інтеграцією.

Право ЄС (Acquis) - це дуже дорогі реформи. Директиви щодо якості повітря, очищення стічних вод або безпеки на виробництві вимагають мільярдних інвестицій як від держави, так і від приватного сектору. Якщо закон ухвалюється без якісної кошторисної оцінки (ФЕО), він стає “нефінансованим мандатом” – зобов’язанням, на яке у бюджеті ніколи не знайдуться гроші. Як наслідок, закон не виконується, і Україна отримує претензії від Єврокомісії за невиконання взятих на себе зобов’язань.

Оцінка Впливу – це аналітичний документ, який має готувати український уряд ДО ухвалення будь-якого нового закону. Мета Оцінки впливу - спрогнозувати майбутнє, тобто заздалегідь прорахувати всі позитивні та негативні наслідки від нового закону. Без неї ухвалений євроінтеграційний закон може мати руйнівні побічні ефекти. Наприклад, новий екологічний стандарт, впроваджений без аналізу, може знищити цілі галузі малого бізнесу, які не здатні миттєво оновити обладнання. Або нова регуляція, покликана захистити споживачів, може створити такі бар’єри, що лише посилить монополії. Це прямо суперечить іншим цілям та принципам ЄС, зокрема, підтримці конкуренції.

Важливо не плутати, Оцінку впливу зі Звітами ЄК, у яких Єврокомісія оцінює минулий прогрес України у реформах. Це, по суті, порівнюють, як “шкільний табель”, де нам кажуть, що ми зробили добре, а що – ні. Таким чином,

66

цей технічний дефіцит у підготовці законопроектів створює прямий ризик неякісного узгодження Acquis, що підриває сам сенс реформ і може призвести до блокування переговорних розділів з боку ЄС у майбутньому.

Нарешті варто зазначити про важливу перевагу - політику згуртування, то вона спрямована на вирівнювання економічного розвитку регіонів. Вступ України з її надзвичайно низьким валовим національним доходом (ВНД), який становить 46 229 євро, автоматично і значно знизить середній показник ВНД усього ЄС.¹²⁷ Це означає, що регіони у нинішніх бідніших країнах-членах ЄС, особливо у Східній Європі, можуть автоматично втратити право на отримання фінансування з Фондів згуртування, оскільки вони муситимуть перейти у вищі категорії

“перехідні” або “більш розвинені”. Такий сценарій спровокує політичну протидію розширенню з боку тих країн, які ризикують стати чистими “донорами” або втратять фінансові переваги, незважаючи на те, що чистий позитивний баланс України оцінюється у середньому в €18.9 мільярда на рік.

Також вплив вступу України на інституційну структуру ЄС, особливо на механізми прийняття рішень, вимагає внутрішньої реформи ще до вступу. Україна, як велика держава, а саме п’ята за чисельністю населення до війни¹²⁸, надасть їй майже 10% голосів у Раді Європейського Союзу при прийнятті рішень кваліфікованою більшістю (QMV). Поєднання великої кількості голосів України зі збереженням права вето, особливо у зовнішній політиці та оподаткуванні, значно збільшує ризик інституційного паралічу. Будь-яка одна велика країна може заблокувати важливі рішення, що ускладнить і сповільнить функціонування розширеного Союзу. Ці інституційні ризики підтверджують тезу про те, що ЄС повинен реформувати свої механізми управління, зокрема, перехід до голосування кваліфікованою більшістю в більшій кількості сфер та обмеження права вето, до приєднання нових великих членів, інакше ефективність його політики буде поставлена під загрозу.

¹²⁷ Ukraine update: October 2025. URL: <https://lordslibrary.parliament.uk/ukraine-update-october-2025/> (дата звернення: 26.10.2025)

¹²⁸ Ukraine successfully completes its screening process. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/news/ukraine-successfully-completes-its-screening-process-2025-09-30_en (дата звернення: 26.10.2025)

5.2. Прогноз розвитку інтеграційного процесу в умовах сучасних викликів та рекомендації щодо його оптимізації

Прогноз розвитку інтеграційного процесу є складним, оскільки він залежить від динаміки завершення війни. Хоча політичні цілі можуть бути амбітними, наприклад, 2030 рік, який називають орієнтовною датою вступу України до ЄС, експертні оцінки, які аналізують довгострокові наслідки, використовують часовий горизонт до 2035 року.¹²⁹ Це враховує масштаб необхідної післявоєнної реконструкції та необхідність структурних реформ. Завершення переговорів, з урахуванням необхідності 5–7 років стабільної імплементації секторального

Acquis після припинення активних бойових дій, є реалістичним на початку 2030-х років.

Найважчим викликом є Кластер 1, який відкривається першим і закривається останнім. Хоча інституційні рамки (НАБУ, САП) створені, головна проблема - це слабкість адміністративної спроможності (РДУ) та якість формування політики. Зокрема, якість оцінок впливу та інформація про кошторисну оцінку законодавчих актів залишається недостатньою, що створює технічний бар'єр для просування. Це є значно складнішим завданням, ніж узгодження зовнішньої політики. Також важким є Кластер 5 “Сільське господарство”, де Україна перебуває на “ранній стадії підготовки”¹³⁰ і мусить здійснити колосальні інвестиції у гармонізацію продовольчої безпеки та розробити мережу даних про стійкість фермерських господарств (англ. FSDN - Farm Sustainability Data Network).

Найбільш перспективним є Кластер 6 “Зовнішні відносини”, де готовність України оцінюється як “добре підготовлена”¹³¹, що обумовлює прогноз на його відносно швидке закриття.

¹²⁹ EU-Ukraine 2035 - European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/747454/EPRS_STU\(2023\)747454_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/747454/EPRS_STU(2023)747454_EN.pdf) (дата звернення: 26.10.2025)

¹³⁰ Ukraine: Freedom on the Net 2024 Country Report. URL: <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-net/2024> (дата звернення: 29.10.2025)

¹³¹ The impact on the European Union of Ukraine's potential future accession. URL: <https://www.bruegel.org/system/files/2024-04/Report%2002.pdf> (дата звернення: 29.10.2025)

Оптимізація інтеграційного шляху України вимагає взаємної трансформації, де ЄС бере на себе ініціативу щодо внутрішніх реформ, а Україна фокусується на ключових інституційних пріоритетах, які забезпечують незворотність реформ.

Рекомендації для України. Необхідно терміново посилити Реформу державного управління (РДУ), забезпечуючи фінансову стабільність та конкурентні умови для залучення та утримання професіоналів, які володіють необхідною експертизою для роботи з європейським законодавством. Життєво

важливим є забезпечення беззастережної незалежності та ресурсного забезпечення антикорупційних органів. Необхідно посилити роботу над системною корупцією серед топ-чиновників та покращити результати у сфері конфіскації кримінальних активів.

Також важливо запровадити ефективну систему судової відповідальності на основі європейських стандартів та завершити реформи, які демонструють стагнацію, зокрема, у сфері реформи адвокатури (англ. Bar reform). Слід підвищити якість оцінок впливу (impact assessments) та забезпечити наявність кошторисної оцінки (costing) для всіх законодавчих актів, що підвищить якість формування політики на основі доказів. Необхідно інституціоналізувати залучення експертизи громадянського суспільства, яке підтримує вступ на рівні 74%¹³² до роботи над переговорними позиціями та моніторингу використання коштів на відбудову.

Рекомендації для ЄС. Ключовим стратегічним кроком ЄС має стати забезпечення стабільного та значно більшого фінансування після завершення дії Ukraine Facility (50 млрд євро до 2027 року). У цьому контексті пропозиція Європейської Комісії від липня 2025 року про виділення €100 мільярдів на підтримку України у рамках Багаторічної Фінансової Рамки (MFF) на 2028–2034 роки є важливим позитивним сигналом.¹³³ Це фінансування, яке має поповнити фонд для України, демонструє необхідність планування відновлення та інтеграції в довгостроковій перспективі.

¹³² The Ukraine Support Tracker. URL: https://turner.house.gov/_cache/files/3/6/36b32d41-3aa9-4bb2-b4a8-53c4b77836b6/CBD127EFCC924620FF617C51048E8DE6.ukraine-support-tracker.pdf (дата звернення: 30.10.2025)

¹³³ ЄС запланував 100 млрд євро для України у бюджеті 2028-2034. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/07/16/7216063/> (дата звернення: 27.10.2025)

Незважаючи на анонс великого фонду, ЄС повинен негайно розпочати планування реформи MFF та САП до початку нового фінансового циклу (після 2027 року). Ця реформа має включати дві ключові зміни. По-перше, необхідний перехід від костових (cost-based) трансферів до результативних (performance-based transfers). Цей підхід означає, що фінансування буде надаватися не просто за

площею земель чи наявністю проєкту, а винагороджуватиме країни-члени за фактичне досягнення конкретних політичних цілей та успішне впровадження реформ, підвищуючи ефективність витрачання коштів. По-друге, критично важливим є запровадження диференційованих перехідних періодів для нових членів. Це дозволить поступово інтегрувати українську економіку у фінансові схеми, зокрема, САП, уникаючи миттєвого фінансового шоку для бюджету ЄС та різкого 20-відсоткового скорочення субсидій для поточних держав-членів.

Також активізація переговорів про обмеження права вето та розширення сфери застосування кваліфікованої більшості (QMV) є критичною для запобігання паралічу Союзу в умовах збільшення кількості членів. Це необхідно для збереження функціональності ЄС, особливо у сферах зовнішньої політики та безпеки.

Висновки до розділу 5

Перспективи вступу України до ЄС є реальними та незворотними, хоча й залежать від успішного подолання низки критичних викликів. Отримання статусу кандидата у 2022 році стало визначальним геополітичним кроком, який зафіксував європейський вибір України та відкрив шлях до повноцінних переговорів. Ключовим фактором залишається поглиблення реформ, особливо у сфері верховенства права, боротьби з корупцією та деолігархізації, оскільки ці сфери є найбільш чутливими для держав-членів ЄС. Вступний процес відбувається в безпрецедентних умовах повномасштабної війни, що вимагає від України паралельного ведення бойових дій та трансформації держави. Це створює унікальний прецедент для ЄС, вимагаючи гнучкості та політичної підтримки. Інтеграція має бути тісно пов'язана з планом післявоєнної відбудови, оскільки він

70

має ґрунтуватися на принципах *acquis* ЄС та сприяти інтеграції України до єдиного ринку. Хоча амбітні терміни, як-от 2030 рік, є важливим політичним орієнтиром, реальна дата вступу залежатиме від швидкості виконання Україною вимог та політичної готовності самого ЄС до інституційних змін та чергового

розширення.

Отже, успіх євроінтеграційного курсу України визначатиметься внутрішньою спроможністю держави до трансформації та беззастережною політичною підтримкою з боку Європейського Союзу. Вступ України є не лише питанням її безпеки та процвітання, але й стратегічною інвестицією ЄС у стабільність та безпеку всього Європейського континенту.

71

ВИСНОВКИ

На відміну від досвіду інших країн розширення, Україна виборює свою європейську перспективу в умовах повномасштабної війни, що перетворює інтеграцію на стратегічний елемент національної стійкості та відновлення. Цей процес не має аналогів в історії Європейського Союзу, що робить його найважчим і найтрагічнішим, але водночас найбільш значущим внеском у безпеку та цінності європейської спільноти. Таким чином, вступ до ЄС для України є не просто політичною метою, а національною місією, яка оплачується найвищою ціною.

Уже зрозуміло, що успіх інтеграції вимірюється здатністю України відповідати так званим Копенгагенським критеріям, ухваленим Європейською Радою у 1993 році. Вони є “вхідним квитком” та фундаментальною рамкою, за якою оцінюється готовність будь-якої країни-кандидата, включно з Україною.

Перший і найважливіший критерій вимагає стабільності інституцій, що гарантують демократію, верховенство права, права людини та повагу до меншин. Це фундаментальна передумова, без задовільного виконання якої ЄС не переходить до подальшої оцінки. Для України це трансформується у конкретні завдання такі, як забезпечення реальної незалежності судової системи (реформи ВРП та ВККСУ), доведена ефективність антикорупційних органів (НАБУ, САП) у вигляді реальних судових вироків, а також належне впровадження законодавства про захист прав національних меншин відповідно до висновків Венеційської комісії.

Другий критерій є двокомпонентним, оскільки він вимагає наявності

функціонуючої ринкової економіки та, водночас, спроможності витримувати конкурентний тиск і ринкові сили всередині Єдиного ринку ЄС. Це означає, що ЄС оцінює не лише формальну ринкову модель, але й реальну макроекономічну стабільність, як-от контроль інфляції, бюджетного дефіциту тощо, ефективність антимонопольної політики, прозорість державних закупівель та захист прав власності. Для України це один із найскладніших викликів, оскільки йдеться про структурні зміни, які необхідно впроваджувати в умовах руйнування економіки війною.

72

Третій, правовий критерій, є найбільш об'ємною та технічною частиною вступного процесу і полягає у здатності взяти на себе зобов'язання членства. Це означає повне прийняття та впровадження *acquis communautaire* - усієї сукупності права ЄС, що налічує десятки тисяч директив, регламентів та рішень. Увесь цей масив поділено на 36 тематичних переговорних розділів, або кластерів, що охоплюють усі сфери: від енергетики та сільського господарства до судової влади. Процес починається зі “скринінгу” - детальної звірки законодавства України з правом ЄС для виявлення невідповідностей. Далі йде адаптація, тобто формальне прийняття Верховною Радою необхідних законів. Однак найскладнішою частиною є фактична імплементація та адміністрування: недостатньо просто ухвалити закон, потрібні сильні інституції (міністерства, агенції, інспекції), здатні його виконати, що напряду пов'язує цей критерій із політичним.

Проведене дослідження підтверджує, що євроінтеграційний курс України перейшов від довготривалого процесу асоціації до геополітично мотивованої інтеграції, або, як це визначають експерти, до нової парадигми “Розширення у воєнний час” (англ. *Wartime Enlargement*). Успіх цього процесу, який охоплює період від отримання статусу кандидата ц 2022 році до формального відкриття переговорів у 2024 році, залежить від складної взаємодії внутрішньої стійкості, масштабної зовнішньої підтримки та готовності ЄС до глибокої внутрішньої трансформації.

Період 2023–2025 років відзначився безпрецедентним прискоренням

виконання Копенгагенських критеріїв, кульмінацією чого може стати політичне рішення Європейської Ради про готовність до відкриття Кластеру 1 (Fundamentals) та Кластеру 2 (Internal Market).

Україна досягла ключових інституційних успіхів, створивши незалежний антикорупційний та судовий каркас, а саме функціональні НАБУ, САП, ВАКС, відновлення ВРП та ВККС, що є більш розвиненим, ніж у багатьох попередніх кандидатів. Проте наразі дуже важливо не втрачати пильності і дотримуватися доброчесності, щоб не було відкату назад у реформі. Адже комплексний аналіз виконання Україною критеріїв членства продемонстрував, що технократичні

73

інституції України, як-от НБУ, здатні забезпечити стабільність за умови міжнародної підтримки, але політична еліта виявилася нездатною або не бажаною забезпечити незворотність ключових реформ у сфері верховенства права, що сталося у липні 2025. Саме ця внутрішня політична дилема, яка надає аргументи зовнішнім скептикам, стала головним гальмом євроінтеграційного процесу, попри формально “найкращу” оцінку Єврокомісії у звіті 2025 р..

Повномасштабна війна є головним чинником, який формує інтеграційний процес. Прямі збитки інфраструктурі можуть досягти більше, ніж 20 млрд доларів, а загальна потужність електрогенерації впала через втрату 80% теплової генерації. Це створює колосальний тягар на людський капітал, але водночас робить інтеграцію стандартів ЄС примусовою у кожен проєкт відбудови. Незважаючи на недостатність військової допомоги для вирішальної перемоги, Ukraine Facility став головним стратегічним якорем, забезпечуючи макрофінансову стабільність і зміщуючи центр впливу на реформи до ЄС.

Головні внутрішні виклики пов'язані з необхідністю балансувати між військовою необхідністю та демократичними стандартами. Це виявляється у законодавчих конфліктах, наприклад, щодо невирішеного і нагального питання демобілізації у новому законі про мобілізацію, та хронічному ризику корупції, що ставить під загрозу військову підтримку Заходу.

Результати магістерської роботи підтверджують центральну гіпотезу, що на

поточному етапі євроінтеграції ключовою перешкодою є не відсутність політичної волі, а саме рівень інституційної спроможності державного апарату. Аналіз засвідчив, що для забезпечення фактичної, а не лише формальної, адаптації до права ЄС, Україні необхідно зосередитись на розбудові адміністративного потенціалу. Саме від цього, а не лише від кількості ухвалених законів, залежить реальний стан відповідності політичним та економічним критеріям членства.

Можна стверджувати, що інтеграція України, з огляду на необхідність післявоєнної відбудови та структурних реформ, є тривалим процесом. Більш реалістичний і оптимістичний прогноз завершення переговорів, з урахуванням потреби 5–7 років стабільної імплементації *Acquis* після припинення бойових дій,

74

припадає на початок 2030-х років. Найважчим викликом для України на переговорному шляху є незворотне закриття Кластеру 1. Згідно з методологією, цей кластер є критичним, оскільки він відкривається першим, але закривається останнім, і його прогрес визначає загальний темп всього інтеграційного процесу. Основна проблема полягає не стільки у відсутності законодавства, скільки у слабкості адміністративної спроможності (РДУ) та якості її впровадження. Через війну, брак кадрів та зниження експертизи якості та стійкості публічної адміністративної реформи залишається досі майже зовсім неефективною. Це підриває здатність держави якісно імплементувати тисячі сторінок європейського законодавства.

Крім того, існує значний дефіцит у сфері формування політики на основі доказів. Зокрема, якість пояснювальних записок, оцінок впливу (*impact assessments*) та інформація про кошторисну оцінку законодавчих актів залишається низькою або взагалі відсутньою. Цей технічний бар'єр створює ризик неякісного узгодження *Acquis*.

Тим не менш, вступ України є не просто завершенням технічного списку реформ, а взаємно трансформаційним проєктом. Його успіх залежить від моральної, політичної та фінансової волі обох сторін. Україна повинна демонструвати незворотність у Кластері 1, особливо через посилення РДУ та

якість формування політики на основі доказів. Натомість, ЄС повинен довести свою здатність до геополітичного лідерства через негайне реформування своїх внутрішніх механізмів - перегляд Спільної Аграрної Політики, щоб уникнути фінансового шоку від 96.5 млрд євро фінансування САП, та інституційну реформу для запобігання паралічу розширеного Союзу. Без цих взаємних і рішучих кроків амбіції 2030-2035-х років залишаться лише декларацією, а не дорожньою картою.

На завершення, будь-який аналіз інституційних викликів був би неповним без врахування того безпрецедентного контексту, в якому функціонує український державний апарат. Здатність провадити настільки складний технічний процес, як адаптація до права ЄС, паралельно з веденням повномасштабної оборонної війни, є свідченням виняткової інституційної стійкості та відданості поставленим цілям.

75

Водночас, ця титанічна робота інституцій є похідною та спирається на фундаментальний чинник - консолідовану суспільну волю. Саме незворотний та свідомий проєвропейський вибір українського народу надає необхідної легітимності та мандату на впровадження глибоких і часто болючих трансформацій, що є необхідною умовою для досягнення повноправного членства в Європейському Союзі.

76

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Література:

1. Головні проблеми євроінтеграційного курсу України / О. А. Близнюк, А. В. Риков // Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2023. Т. 15, № 1. С. 96–107.
2. Грицяк, І. С. Імплементация права Европейского Союза в Украине: проблемы та перспективи. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2017. Вип. 138. С. 125-130.
3. Грицяк, І. С. Право Европейского Союза та правова система України (проблеми гармонізації) : монографія. Київ : К.І.С., 2004. 320 с. 4. Інституційне

та правове забезпечення європейської інтеграції України: виклики та завдання : колективна монографія / Р. Петров, О. Головка Гавришева, М. Кузьо, Д. Черніков ; за заг. ред. Р. Петрова. Київ : Фонд ім. Фрідріха Еберта, Представництво в Україні, 2015. 202 с.

5. Комарова, Т. В. Суд Європейського Союзу: розвиток судової системи та практики тлумачення права ЄС: монографія. Харків : Право, 2018. 528 с. 6.

Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення. Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 448 с.

7. Полунєєв, Ю. О. Фінансова інтеграція України до Європейського Союзу: виклики та завдання. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2018. Вип. 2 (27). С. 20–29.

8. Посельський, О. В. Прогнозний підхід до періодизації інтеграційного процесу Україна–ЄС. Вісник економічних наук. 2013. Вип. 45. С. 150-165. 9. Право Європейського Союзу (в питаннях і відповідях) : навч.-довід. посіб. / Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк [та ін.] ; за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків : Право, 2020. 174 с.

10. Рогач, О. І. Європейська економічна інтеграція : монографія. К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2011. 367 с.

77

11. Сидорук, Т. В. Східна Європа як поле геополітичної конфронтації між Росією і Європейським Союзом / Т. В. Сидорук // Панорама політологічних студій. 2015. Вип. 13. С. 47–55.

12. Статус кандидата на членство у Євросоюзі та зобов'язання України / І. Ю. Дір // Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, . Серія ПРАВО. 2023. Вип. 79, ч. 2. с. 322-326

13. Шнирков, О. І. Україна - Європейський Союз: економіка, політика, право / О. І. Шнирков, В. В. Копійка, В. І. Муравйов. К. : Київський університет, 2006. 268 с.

14. Шуміленко А. Політика ЄС щодо України після "помаранчевої революції" //

Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2010. Вип. 27. С. 35–41.

15. Haas, Ernst B. The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces, 1950- 1957. Stanford UP, 1958.
16. Lindberg, Leon N. The Political Dynamics of European Economic Integration. Stanford UP, 1963.
17. Moravcsik, Andrew. The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht. Cornell University Press, 1998
18. SPINELLI, Altiero; ROSSI, Ernesto. The Ventotene Manifesto. Ventotene: The Altiero Spinelli. Institute for Federalist Studies. p. 75-96.

Джерела:

19. "Завантаження" в обхід Орбана. Нова ідея ЄС про обхід вето на переговори з Україною. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/10/22/7222990/> (дата звернення: 01.11.2025)
20. «Кладовище було всюди». Загиблі в Маріуполі – нові свідчення та підрахунки. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazov-ya-viyna-mariupol-okupatsiya-zhertvy-ruanda/33525687.html> (дата звернення: 01.10.2025)
21. «Росія заплатить». URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/> (дата звернення: 01.10.2025)
22. 2014 – офіційно оголошено про початок Антитерористичної операції на сході України. URL: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/kviten/14/2014-oficiyno-ogolosheno-pro-pochatok-antyterorystychnoyi-operaciyi-na-shodi-ukrayiny> (дата звернення: 04.08.2025)
23. 28 лютого 2022 року: день, коли Україна офіційно подала заявку на вступ до ЄС. URL: https://comeuroint.rada.gov.ua/news/main_news/75117.html (дата звернення: 04.09.2025)
24. Антимонопольний комітет. URL: <https://amcu.gov.ua/> (дата

звернення:08.10.2025)

25.Безвізовий режим між Україною та ЄС запрацював. URL:

<https://www.bbc.com/ukrainian/news-40219742> (дата звернення: 04.09.2025)

26.ВККС: Конкурс без довіри? Що не так із новою комісією — пояснює

Катерина Риженко. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rUKr0tW1Sfo> (дата звернення: 25.10.2025)

27.Європейська рада ухвалила рішення про початок переговорів щодо вступу України до ЄС, а Єврокомісія та EUIPO дали старт Регіональній програмі ЄС з підтримки ІР сфери України. URL: <https://nipo.gov.ua/start-rehionalnoi-prohramy-eu-pidtrymky-ip-sfery-ukrainy/> (дата звернення:10.10.2025)

28.ЄС запланував 100 млрд євро для України у бюджеті 2028-2034. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/07/16/7216063/> (дата звернення: 27.10.2025)

29.ЄС знову не зміг ухвалити рішення щодо відкриття переговорних кластерів з Україною. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/1115157.html> (дата звернення: 28.10.2025)

30.За час війни в Україні стало на 600 тисяч людей з інвалідністю більше - Мінсоцполітики. URL: <https://podrobnosti.ua/2502699-za-chas-vjni-v-ukran-stalo-na-600-tisjach-nvaldv-blshe-mnsotspoltiki.html> (дата звернення: 01.10.2025)

79

31.Забезпечення незворотності Європейського та Євроатлантичного курсу України. Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/07/12/2023-PAKT-JUNE.pdf> (дата звернення: 04.07.2025)

32.Закон від 07.02.2019 № 2680-VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19> (дата звернення:20.06.2025) 33.Закон

України від 18.03.04 №1629-IV „Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”. URL:

<https://tax.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/arhiv/integratsiya-ukraini-do>

es/normatyvna-baza/zakony/print-53877.htm (дата звернення: 20.07.2025) 34.Закон України. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління.URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3587-20#Text> (дата звернення: 24.09.2025)

35.Закон України. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору). URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2680-viii#Text> (дата звернення: 20.07.2025)

36.Зеленський стверджує, що Україна втратила вбитими понад 45 тисяч військових, а РФ – усемеро більше. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/zelenskyj-vtraty-ukrajiny-vbytymy/33303309.html> (дата звернення: 28.10.2025)

37.Ініціатива ЄС «Східне Партнерство». URL: <https://mms.gov.ua/mizhnarodne/spivrobotnictvo/yevropejska-integraciya/iniciativa-yes-shidne-partnerstvo> (дата звернення: 01.11.2025)

38.ООН: В Україні загинуло щонайменше 13 тисяч цивільних. URL:

<https://www.dw.com/uk/oon-z-pocatku-vtorgnenna-rf-v-ukraini-zaginulo-sonajmense-13-tisac-civilnih/a-72179370> (дата звернення: 28.10.2025)

39.Офіційно! Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС.

URL:<https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/nadannya-ukrayini-statusu-kandydata-na-chlenstvo-v-yes> (дата звернення:06.07.2025)

80

40.План дій "Україна - Європейський Союз". URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text (дата звернення: 01.11.2025)

41.Польські фермери заблокували пункт пропуску на кордоні з Україною. URL:

https://zaxid.net/polski_fermeri_zablokuvali_punkt_propusku_na_kordoni_z_ukrayinoyu_n1618616 (дата звернення:06.10.2025)

42.Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення: 02.11.2025)

43.Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text> (дата звернення: 01.11.2025).
- 44.Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2680-19/card3> (дата звернення: 04.09.2025)
- 45.Рік стагнації, а не реформ. На Україну чекає критичний звіт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/10/22/7223108/> (дата звернення: 01.11.2025)
- 46.Стенограма пленарного засідання. Засідання сорок восьме, 03.07.2017. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/6554.html> (дата звернення: 01.11.2025).
- 47.ТЕРЕН. YouTube канал. URL: <https://www.youtube.com/@TERENUA/videos> (дата звернення: 01.10.2025)
- 48.Трекер економіки України під час війни. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення: 26.10.2025)
- 49.Троянський кінь Путіна в Європі. Історія божевілья Віктора Орбана. URL: <https://www.unian.ua/multimedia/video/news/10520916-troyanskiy-kin-putina-v-yevropi-istoriya-bozhevillya-viktora-orbana.html> (дата звернення: 28.10.2025)
- 50.Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-